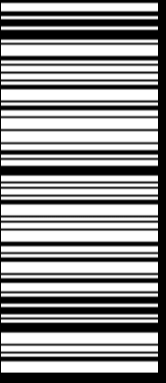

YAZI-YORUM

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

30. Sayı

2020 Ekim
Yıl: 2 Sayı: 30 Ücretsiz

K
Ö
T
Ü
L
Ü
K
T
A
Y
A
D
E
B
İ
Y
A
T

Yazı - Yorum Suç Ortakları

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir
Figen Şahin

Yazı İşleri

Fatih Eşin

Çizim

Şaranur Yaşar

Pdf Tasarım

Aydın Yaşar

Sosyal Medya

Deniz Eşin

Reklam Ve Halkla İlişkiler

info@yazi-yorum.net

Yazarlar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Figen Şahin

Büşra Canbaz

Ceren Demirkılıç

Gönül Malat

Osman Tünç

Nur Yüksel Öztürk

Yasemin Pulat

Handan Kılıç

Gökçe Gökalp Doğan

İÇİNDEKİLER

RÖPORTAJ

Özgür Çırak
Moderatör | Zeynep Eşin

ÖYKÜ & ANLATI

Hicret Birik | Yastık Altı Yalnızlık

Haluk Çevik | Mutluluk

Gülhan Eroğlu | Vaveyla

Duran Emre Kamacı | Katran

Erman Şahin | Kıyıya Vuran Tütün Kokusu

DENEME

Beyza Nur Balcı | Edebi (Ha)yatta Kötülük

Cansu Selçuk Çağlar | Sarkaç

ŞİİR

Zekeriya Akbaş | Toprak Ve Çıplak

Şahin Yaylak | Serim Düğüm

Rıdvan Yıldız | Sığındığım Şehla

KAPAK ÇİZİM

Şara Nur Yaşar

Zeynep Eşin
Kahramanı Kahraman Yapan
Nedir?

İlknur Demir
Sade'den Kafka'ya Kötülük

Nur Yüksel Öztürk
Hannah Arendt İle
Kötülüğün Sıradanlığı

Gönül Malat
Kötülük Çiçekleri

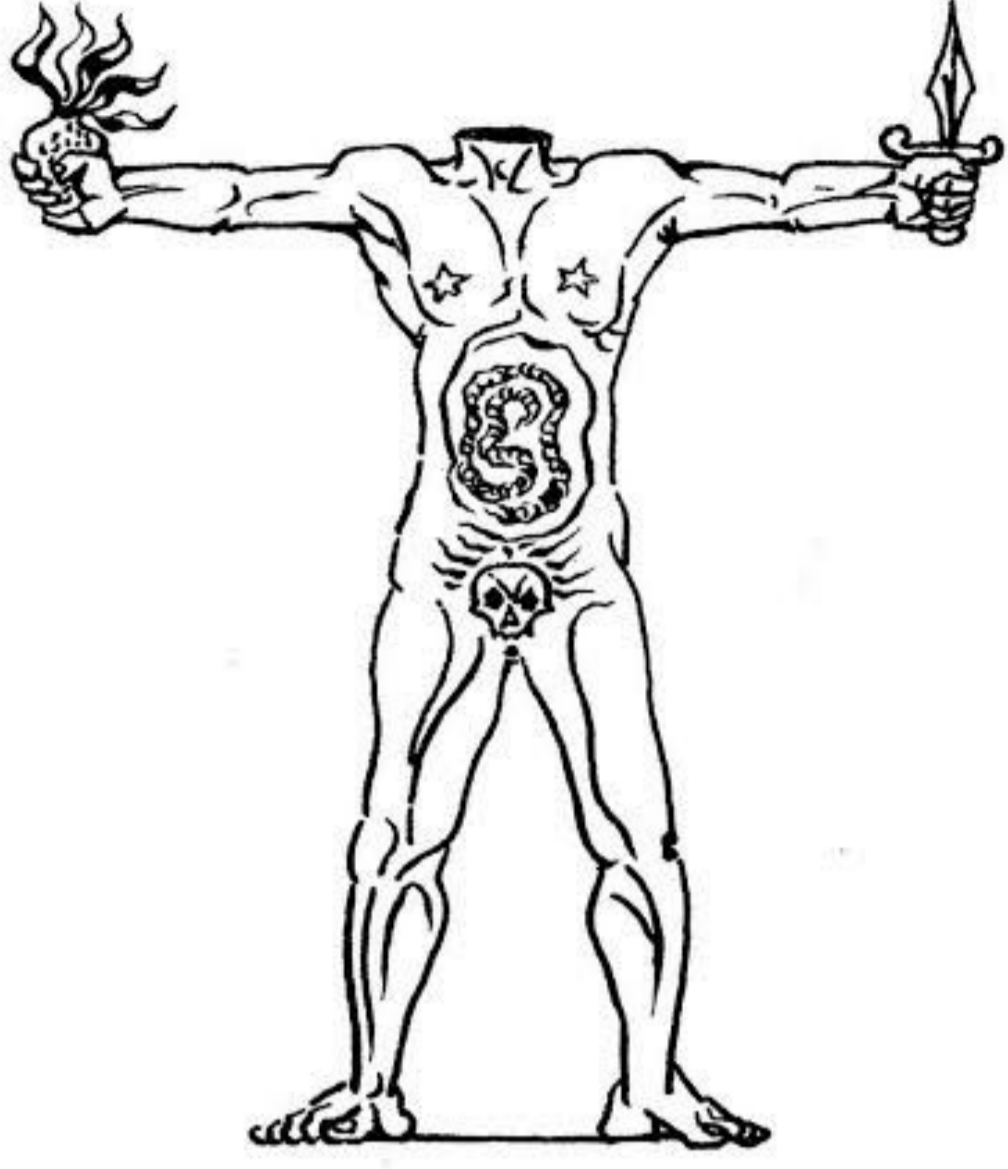
Osman Tünç
Bülbülü Öldürmek

Ceren Demirkılıç
Holden Vs Alex Bir
Antikahraman Karşılaştırması

Handan Kılıç
V For Vendetta

Bütün evrenin erdemli olmasını istiyorsun; ancak yeryüzünde erdemden başka bir şey olmadığında her şeyin o an yok olup gideceğini hissedemiyorsun.

İlknur Demir

SADE' DEN KAFKA' YA KÖTÜLÜK

Georges Bataille

İnsan için ideal, üstünlüklere ulaşma çabasıdır. Değerlere ulaşma çabası kişiyi ideal insana yaklaştırmaktadır. Doğal olarak ideal insanların oluşturduğu topluluk ideal devlet anlayışına göre yönetilmelidir gibi düz bir mantıkla olaya baktığımız zaman, Platon' un iyilik, hak, adalet, eşitlik gibi durumlardan yola çıkarak kurduğu düşsel devletine ulaşmamız kaçınılmazdır. Bu düşsel devleti adalet ve erdemle hüküm sürdüğü, ahlaklı bir düzen olarak tanımlamamız mümkündür.

İnsanoğlunun iki bin beş yüz yıl önce görülen bu düşe bugün halen ulaşamamasında ki etken insanın öne sürüldüğü -ya da inanmak istediğimiz- gibi ideal olamamasından kaynaklanıyor olması demek çokta yanıltıcı olmayacaktır.

İnsana atfedilen değerlerin gerçekten insan doğasına uygun olup olmadığı tartışılabilir bir konudur. Adalet, erdem, vicdan, eşitlik gibi kavramları idealize ederek bir insan prototipi oluşturuyor ve buna ideal insan adını veriyoruz. Peki, insanın özü gerçekten bu kavramlarla mı bezenmiştir? Yukarıdaki soruyu o zaman şöyle sormamız gerekmektedir.

İnsan kendine biçtiği değer doğrultusunda, salt olarak ideal midir? Elbette değildir. İnsanın salt iyilik, adalet, vs. gibi duygusal durumlardan ibaret olmayacağı bilinciyle kötülük, adaletsizlik vs. gibi duygu durumlarının bir karmaşası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İşte insanın özünde var olan bu kötülük olgusu, edebiyata da konu olmuş ve bu konuda sayısız eserler verilmiştir. Edebiyatta kötülük kavramını yüzeysel olarak tanımlarsak, metinlerdeki kıskançlık, bencillik, vahşet, sadizm gibi konuların şiirde dizelere dökülmesi ya da edebi bir kurgu içerisinde öykü ve romanda, ana ya da yan kahramanlar için doğal sayılan karakteristik özellikler olarak okura sunulmasıdır diyebiliriz.

Daha geniş anlamı ile edebiyattaki kötülüğü tanımlarsak, kendini ayrı bir yere koyan ve kendinden başka herkese – kadını, eşcinseli, doğayı, farklı etnik kökene sahip olanları- yani ötekilere karşı çıkan söylemlerin dile getirildiği öykü, roman ve şiirlerdir diyebiliriz.

Edebiyatta kötülüğün, felsefede ise aşırılığın yazarı olarak tanımlanan Georges Bataille' nin "Edebiyat ve Kötülük" adlı kitabı bu konuda örnek teşkil eden ve yazarın denemelerinden oluşan bir metindir. Georges Bataille 10 Eylül 1897 ve 8 Haziran 1962 tarihleri arasında yaşamış Fransız sosyolog, antropolog ve filozoftur. Tanrı yerine iç deneyi – ki İç Deney adlı kitabında yazarın bu felsefesini bulmak mümkündür.- tinin saflığı yerine günahkârlığı, cinselliğin yerine erotizmi - hatta pornografiyi- iyilik yerine kötülüğü koyan yazar Georges Bataille, Hegel, Nietzsche ve Martin Heidegger gibi filozofların etkisi altında kalmıştır. Yasaklar ve yasakların ihlali ile özgürlüğe ulaşılabileceğini savunan yazar, bu yasak ihlali felsefesini, erotizm, cinsellik, ölüm ve şehvet üzerinden geliştirmiştir.

"Kötülük kavramı ahlak yoksunluğunu öngörmediği gibi, tam tersine "yüksek ahlak" ı şart koşar" diyen Georges Bataille' de Nietzsche, Sade gibi de kolay okunamayan, edebiyatın aykırı kalemlerinden biridir.

Bataille' nin pornografi anlayışını, yazarın "Annem" adlı romanına yazdığı arka kapak yazısında Bülent Kahraman şöyle tanımlıyor. "Pornografi onun gözünde, kendi sürrealist deneyleri için bir araçtır. Burjuva ahlâkına karşı erotizmi, mantıklıya karşı mantıksızı, kapitalizmin sınırlamalarına karşı aşırılığı, konformizme karşı itaatsizliği savunan Bataille' in yapıtları okuru cesaret isteyen bir okuma serüvenine davet ediyor."

Kötülüğün metafizikçisi olarak adlandırılan George Bataille' in Edebiyat ve Kötülük adını verdiği denemelerinden oluşan kitabı bu konuda oldukça kapsamlı belki de referans sayılabilecek bir kitaptır. Edebiyattaki kötülüğün en önemli sekiz kalemini –Bronte, Baudelaire, Michelet, Blake, Sade, Proust, Kafka, Genet- mercek altına almış ve bu yazarların hayat hikâyelerinin kalemlerine nasıl yansıdığını incelemiştir.

Kötülüğü kabaca bilinçli ve bilinçsiz kötülük olmak üzere ikiye ayırmamız mümkündür. Edebiyatta kötülüğü bu açıdan ele alırsak Bataille' nin Edebiyat ve Kötülük kitabında ele aldığı yazarlardan Sade ve Kafka dan yola çıkarak edebiyatta kötülük kavramını farklı yönlerden incelemek mümkün olacaktır.

Marquis de Sade, sert pornografik yazılar yazan, erotik edebiyatın önemli yazarlarından biridir. Fransa' nın aristokrat ailelerinden birinin oğludur. Devrim yıllarından önceki dönem, baskıcı yönetimlerin söz konusu olduğu tüm zamanlarda olduğu gibi Fransız edebiyatını da olumsuz etkilemiş ve en verimsiz yıllarını yaşamasına neden olmuştur. Sade Fransız Devrimi' nin gerçekleşmeye başladığı o günlerde, devrimin ateşini fitilleyen Bastille hapisanesinde on yıldır yatmaktaydı.

Georges Bataille satırlarında o günü şöyle anlatıyor. "Ayaklanmanın hemen öncesinde Sade' nin kalabalığa söylev verdiği biliniyor.

Kirli suları boşaltmak için kullandığı bir boruyu kullanarak kalabalığı kışkırttığı, bu arada "mahpusların boğazlandığını söylediği iddia edilir."

Yazar, bu olaydan dokuz ay sonra Bastille hapisanesinden başka bir hapisaneye nakledildiğinde Sodom' un 120 günü adlı eseri hapisanenin duvarları içine gizlenmiş olarak kalır. On iki metre uzunluğundaki bu elyazmaları, Bastille' de başlayan restorasyon sırasında bulunur ve 1904 yılında kitabın hatalarla dolu versiyonu yüz seksen adet basılır.

Marquis de Sade, elyazmalarının hapisanede kalması üzerine "Kanlı gözyaşları" döktüğünü söyler. İzleği "yok etme" üzerine kurulan bu eser, yazarın kendisinin yok olma isteğiyle örtüşmektedir. Bataille yazar için; "Okun hedefe yakınlığı kadar yakındı "hiçliğe" demektir. Bu açıdan bakıldığında, Nihilizmin -hiçliğin- yazarın hayat felsefi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Sodom' un 120 günü dört ana karakter üzerine kurgulanmış, karakterlerin tarif edilemez kötülüğü ve fiziksel işkencelerin tahammül edilemezliği nedeniyle, okuması oldukça zor bir kitaptır. Kendilerine seçtikleri kadın ve erkeklerden oluşan kırk altı kurban ile bir kaleye kapanan, toplumun vahşet ve sapıklık konularındaki tabularını yıkarak özgürleştiklerini düşünen bu kişiler sonuçta kurbanlara yaşattıkları vahşetin normalleşmesi üzerine bu kez yeni normalin kendileri için tabu olduğunu fark ederler. İyilik ve kötülüğün döngüselliklerinin anlattığı bu romanın karakterleri aristokrat veya din adamı gibi toplumdaki saygın bireylerdir, Toplum içinde taktıkları maskelerinin ardına gizlenen vahşi yön tüm bireylerin yaratılıştan getirdikleri bir özelliktir. Sodom' un 120 Günü, birey kendini dizginleyerek bu vahşiliğini gün yüzüne çıkarmaz, teması üzerine kurgulanan bir kitaptır.

Adını Lut gölünün güneydoğusundaki günahkâr bir kent olan, kutsal kitaplarda belirtildiği üzere günahlarından dolayı gökyüzünden yağan ateş topuyla cezalandırılan Sodom kentinden alan metne, yazarın Sodom adını vermesi elbette tesadüf değildir. Kitapta olayın mekânı olan kale, Sodom kenti ile özdeşleştirmiştir. Kaleler, kralların yaşadığı korunaklı yapılardır. Oralar gizemlidir. İçinde yaşananların sıradan halk tarafından bilinemeyeceği bu kale, kitapta bir sembol olarak kullanılmıştır.

Edebiyat ve Kötülük kitabının yazarı Georges Bataille, Sade hakkında şunları demektedir. "Kendini insanlığın dışına atan Sade' ın, uzun ömrü boyunca bağlandığı tek bir meşguliyeti oldu: insanları yok etme olasılıklarından hiçbiri dışarıda kalmayacak biçimde sıralama yapmak, insanları yok etmek, onların ölümünü ve çektikleri acıları düşünerek zevk almak." Başkalarına fiziksel acı çektirerek zihnen doyum sağlama dürtüsü olarak tanımlanan sadizmin kurucusu olan Marques de Sade' nin hayallerinin pek çoğu birçok insanın zihnine bile getirmeyeceği türdendi. Sade' a göre bilinci Bataille şöyle tanımlamaktadır. "Toplumsal yapıyı -ve insan imgesini- bu davranışların reddi üzerine kurar. Bu yüzden de Sade, diğerlerinin sarsılmaz saydığı her şeye karşı çıkar ve bunların tam tersini savunur. Kitaplarında şu izlenimi yaratmak ister. Azgın bir kararlılıkla, imkânsıza ve hayatın arka yüzüne ulaşmak. Hedefine bir an önce varmak için kendinden emin bir tavırla tavşanın derisini yüzen bir ev kadını gibi son derece kararlı davranır." Sodom' un 120 Günü' nün dili yavaş yavaş giderek çürüyen, -hayat verdiği canlıların tümüne- eziyet edip ortadan kaldıran evrenin dilidir demektedir Bataille.

Edebiyatta kötülük kavramının en göze batan en irite kahramanlarını yaratan Sade' ın "Sodom' un 120 Günü" adlı metni için son sözü yine Bataille' ye bırakalım. "Kulaklarını tıkamadığı sürece kimse bu kitabı hastalanmadan bitiremez"

Elbette edebiyatta kötülük dediğimizde anlamamız gereken sadece başkalarına fiziksel acılar çektiren sadistlerin konu edildiği karakterler değildir. Bazen bir mahkeme salonu bazen bir şato ile sembolleştirilen sistemin içi antagonist karakterlerle dolu olabilmektedir. Kafka' nın Dava ve Şato romanlarında olduğu gibi.

Bataille' nin, Kafka' nın Dava ve Şato romanlarından yola çıkarak edebiyatta kötülüğü incelediği denemesinin daha iyi anlaşılabilmesi için her iki romanında psikolojik anlamda – id, ego ve süper ego bağlamında- uzun incelemeleri hak ettiğinin altını çizerek kısa bir özetini yapmanın uygun olduğunu düşünüyorum.

Kafka' nın Dava adlı romanının konusu bilmediği bir suç yüzünden bir sabah aniden tutuklanan Josef K.'nin öyküsüdür. Distopik bir metindir. Dava, suçsuzluğunu ispat etmek için uğraşan kendisine yabancılaşmış, zayıf, çaresiz ve kaderine razı olan roman kahramanının bu çabasıyla birlikte adaletin, hukuk düzeninin nasıl ters yüz edildiğinin anlatıldığı bir romandır. Suçlu Joseph K. dir. Suçlayan ise toplumdur.

Şato adlı kitabın ana karakteri yine K. Adında bir kadastro memurudur. Atandığı köyde, görevi hakkında bilgi almak için şatoya gitmek istediğinden köylülere şatonun yolunu sorar, şatonun yolunu tarif etseler bile kimse onu şatoya götürmeye yanaşmamaktadır. K. için yaşam, sorumluluklarla dolu bireyin özgürlüğünü kısıtlayan kocaman bir kafestir.

Kafka kendi adıyla anılan bir terimin mimarıdır. "Kafkaesk" adı verilen bu terim, anlamsız ve tekinsiz bir dünyada, kapatıldığı kafesten çıkış yolunu bulamayan bireyin açmazlarının anlatıldığı durum için kullanılır. Gerçeklikten kopma durumunu ifade eder. Bataille Edebiyat ve Kötülük adlı kitabında Kafka' yı Dava ve Şato romanlarındaki ana karakterler üzerinden incelemiş ve "Kafka Yakılmalı mı?" sorusunun cevabını aramıştır.

Savaşın kısa bir süre sonra oldukça ironik olan bu soruyu haftalık komünist bir dergi sormuştur. Bataille' ye göre, komünist düşüncenin temelinde yatan "Devrim gerçekleşmedikçe hiçbir şey önem taşımaz" diyen siyasal kaygıya ters düşer Kafka ve "Hedef tuzaktır" der. Kendine ait bir kararın gereklerini yerine getirmekten kaçınan Kafka -kitaplarımı yakın vasiyeti- bu kararının sorumluluğunu arkadaşlarına bırakarak genç yaşta aramızdan ayrılır. Kendisinin uygulamadığı kararı arkadaşları da uygulamadı ve Kafka' nın geride bıraktığı hiçbir cümle yakılmadı. İyi ki yakılmadı.

Bataille, Kafka' nın eserlerinin kendi bütünlüğü içinde çocuksu bir tavırla yazıldığını söylemektedir. Bize yabancı olmayan ama bizim dışımızda kalan, kendi hakikatini oluşturamayan bir dünyayı yazmaktadır Kafka. Bunun altında yatan nedeni Kafka' nın çocukluk travmalarına bağlamaktadır. Babası ile çözümlenemeyen fikir ayrılıkları bunun en büyük nedenidir. Okumaya aşırı düşkün olduğu için suçlanan Kafka o günleri kendi diliyle şöyle anlatmaktadır. "Uygulanan baskı iki farklı sonuç yaratabilmektedir: Çocuk ya "baskı uygulayan kişilerden nefret eder" ya da savunmaya çalıştığı çocukça özelliklerini anlamsız bulmaya başlar." Özelliklerimden biri de bütün bu olanlar karşısında sessiz kalmaktı; o zaman da, ya kendimden ve kaderimden nefret ediyor ya da kötü bir çocuk, hatta iblisin teki olduğumu düşünüyordum.

Bu şekilde geçen çocukluğunun izleri Kafka' nın eserlerindeki karakterlere yansımış ve Kafkaesk teriminin doğmasına neden olmuştur. Dava ve Şato adlı romanlarındaki Karakter K. (adını bilmediğimiz bu karakterin kısaltılmış adı olan K. Büyük ihtimal Kafka' nın kendisidir) çocuksuluğunu kaybetmeyen, sisteme karşı mücadelesini çocukça bir direnişle yapan karakterdir. Bataille iki romandaki karakterleri şöyle tanımlamaktadır. "Kim, Şato' da ki K. dan ya da Dava' da ki Joseph K. dan daha çocuksu ve daha pervasız olabilir? Bu iki kitapta aynı "kişilik çıkar karşımıza: Sinsi, hesapsız bir saldırganlık içindedir; sapkın kaprisler ve körü körüne bir inat için kendini mahfeder."

Kafka' nın babası onun için "otoritenin sesidir" ve hayatın boyunduruğu olan hedeflere öncelik verilmesi anlamını taşır. Kafka' nın "Hedef tuzaktır" demesinin ardında yatan sebep belki de çocukluğundan itibaren sessizce direndiği babasının hedefleri ama yinede babasının kendisini anlaması ve benimsemesi için duyduğu büyük arzudur."

"Oturuyordum," diyor Kafka "Bir Özyaşamöyküsü Taslağı" adlı metninde. "Daha önce olduğu gibi ailemle ilgiliymiş gibi görünüyordum... aslında toplumun dışına tekmelendiğim farkındaydım. "

Kafka' nın eserlerindeki kötü karakterler genellikle baba otoritesinden yola çıkarak yarattığı karakterlerdir. Kafka hakkında son sözü Edebiyat ve Kötülük kitabının yazarı Georges Bataille' ye bırakıyorum.

“Onun ortaya koyduğu sorunlar siyasal sorunlar değildir, insanlığa dair sorunlardır ve devrimcilik sonrası dönemin izlerini taşırlar. Kuşkuculuktan söz etmek ve Kafka' nın ortaya attığı sorunlara, siyasetle ilgilenen insanlığın hareket edip konuştuğu düzlem üstünde kalarak anlam vermeye çalışmak, son derece yetersiz bir değerlendirme olacaktır. ”

Yazının sonunda Edebiyat ve Kötülük dediğimizde aklımıza gelen birkaç kitabı anmadan geçmenin haksızlık olacağını düşünüyorum.

Georges Orwell-1984

Oscar Wilde – Dorian Gray'in Portresi

Robert Louis Stevenson-Dr. Jekyll ve Mr. Hyde' in Tuhaf Hikayesi

Mihail Bulgakov-Usta ile Margarita

Chuck Palahniuk-Ölüm Pornosu

Patrick Süskind-Koku

Yusuf Atılgan-Anayurt Oteli

Mine Söğüt-Madam Arthur Bey ve Hayatındaki Her Şey

Mitolojik Metinler

Kutsal Metinler

Edebiyat en kötüsünü görmemizi, bununla nasıl yüzleşeceğimizi, bunun üstesinden nasıl gelineceğini öğrenmemizi sağlar. İyileşebilmemiz için kötülüğe çıplak gözle bakabilmemiz gereklidir. Göreceğimiz manzara içimize su serpmeyecektir. Güneş gider yerine dolunay gelir ve kendi doğamızda var olan kurt adamlar edebiyatta yerini bulur.

Not= Bu yazı sadece Georges Bataille' nin Edebiyat ve Kötülük adlı kitabından yola çıkarak yazılmıştır. Yazıda, siyasal gelişmelerin edebi akımlara ve bu akımların edebiyatta kötülüğe etkisi –Klasizmden postmodernizme uzanan edebiyatın tarihsel süreci- ele alınmamıştır. Bu süreç başlı başına başka bir yazının konusu olacak kadar kapsamlı ve önemlidir.

Yararlanılan Kaynaklar

Georges Bataille- Edebiyat ve Kötülük

Georges Bataille-Annem

Terry Eagleton-Kötülük Üzerine Bir Deneme

Vladimir Nobokov-Edebiyat Dersleri

Wikipedia

Rıdvan Yıldız

*Sığındığım Şehla
Şiir*

Tarihe sokulmuş mevsimlerden sen geçince
Yağmurun ucunda açıyor bin bir çiçek
Ovada baharı gizleyerek

Günler, insan nefesinden kurulmuş usulca her sabah
Gençlik gururunu asmış bir şarkıya
Hep yeni ufuklar görme telaşında gelgitlere gebe kapılar

Yüzünde parlayan gümüş bakış ezber bozumu
Odamda gösterime giren en ışıltılı film
Çıplak gülüşlerinde sığındığım şehla

Beni sever karanlığın ucundaki şüphe
Rütbem omzumu sahiplenen belalar
Üzerine titrediğim düşler çalmışım yıldızlardan
Göz rengin süzülüyor karşımda/ uçurtma

Sesindeki melodiler kuşlar açtı penceremde
Yeni bir şehir çıkardım kokundaki haritalardan
Şimdi intiharda fesleğenler, ters dönmüş keder

Her adam geçmişinden bir kadın taşır teninde
Peyderpey tutunmak için geleceğe
Eskiye uğurluyor şimdi beni ihmal edilen her yanım

Röportaj

Özgür Çırak

Moderatör | Zeynep Eşin

Kemal Tahir ve Tarık Buğra hakkında iki tane biyografik romanınız var. Bize bu romanlarınızdan söz edebilir misiniz?

Alakarga Yayınları edebiyatımızın “büyük” isimleriyle genç kuşaklar arasında bağ kurmak için 12-18 yaş grubuna pedagojik açıdan da seslenen biyografik romanlar yazdırmaya karar vermiş. Tesadüf eseri, Aralık 2016’ın sonuydu, Taksim’de bir kitap fuarında Cem Kalender’le karşılaştık. Projeyi bana anlattı. Ben de Kemal Tahir- Bir Fırtına Dindi biyografik-romanla maceraya dâhil oldum. 2017 Şubat’ıydı galiba kitap çıktığında. Ardından İndie Yayınları projenin yazılmış ama basılmamış dosyalarını üstlendi. Tarık Buğra-Romanını Arayan Adam isimli biyografik-romanı yazdım. İndie Yayınları’ndan çıkan kitap raflardaki yerini 2017 Ekim gibi aldı. Çocuk-genç edebiyatı kapsamında düşünülen bir çalışmaydı. Benim için bu projenin bir diğer anlamı yazdığım kurmaca bir metnin kitap olabileceğine dair verdiği umuttur. Bir şekilde su akıyor, gerekirse taşı deliyor; suyun tutkusu, insana geçerse neler olmaz.

İki romandan sonra Sıcacık Bir Ev adlı öykü kitabı çıkardınız ve bu kitap ile 66. Sait Faik Öykü Ödülüne aday gösterildiniz. Bu duygunuzdan söz edebilir misiniz?

Sıcacık Bir Ev, biyografik romanların üstünden yaklaşık iki yıl geçince Mayıs 2019’da Notabene Yayınları’ndan çıktı. O zamana kadar birçok öyküm dergilerde yayımlanmıştı ama bu öykülerin toplanıp müstakil bir kitap olmasını da çok istiyordum. Benim için öykü türünde bir ilk kitap olacaktı. Öyküler çok heyecanlandırıyordu. Kitap çıktığında okurlardan olumlu yorumlar alıyordum. Notabene Yayınevi, kültür endüstrisinin çarklarını yağlayan bir yayınevi olmadığından kitabın görünürlüğü sorun yaratıyordu. Edebiyat yarışmalarının bilinirliği artırmak için iyi bir alan olacağını düşünüyordum. Bu düşüncem hala devam ediyor. Birkaç yarışmaya Sıcacık Bir Ev’le katıldım. 15 Nisan günüydü, 123 kitap arasından Sıcacık Bir Ev’in, Sait Faik Hikâye Armağanı’nda “Kısa Liste”ye girmesi, ödüle aday gösterilmesi, elbette beni, ailemi ve dostlarımı çok mutlu etti. Sıcacık Bir Ev bu sene –salgın hepimizin boynunu bükse de- bize bir miktar neşe verdi. 2020’de 10.’su verilen Türkan Saylan Sanat Ödülü de Sıcacık Bir Ev’e verildi. Mutluluk katmerleniyor, kitabın çıkması, okunması, okur yorumları, ödülle anılmak, ödül almak; kim istemez ki bunları? Etkileşime girmek istemesek neden kurduklarımızı raflara sokmaya çalışalım.

Yazmak isteyenler için önerileriniz nelerdir? Bu konuda verilen ilk öneri, çok okuyun olmaktadır. Sizce çok okumak, yazmak için yeterli midir? Bir yazar çok okumanın haricinde nelerden beslenmelidir?

İyi bir okur olmadan yazar olunamayacağı, en azından bugünün özgül koşullarında mümkün değil. Bunun yanında iyi bir sinema-tiyatro izleyicisi olmak, iyi müzik, gezgin derecesinde olmasa da fırsat buldukça gezmek insanın yazarlık birikimini geliştirecektir. Ama her iyi okur, sinemasever, müziksever, gezgin birikimlerini yazıya yöneltmiyor. Bir söz var: On yıl olta atarsanız elbet bir balık tutarsınız, diye. Mesele yazı iklimine girmekte. Burada da yine gizli kapılar birbirine açılıyor. Kitapla rabıtası olan herkes bir dönem bir ajandaya ufak tefek öyküler, şiirler, günlük, deneme vs karalamıştır. Hatta büyük büyük laflar edip roman başlangıçları yapmıştır. Yazar olmak için asıl beslenilmesi gereken membaa tutkudur. Gelgeç heveslerle mi yazmaya kalktınız, yoksa önü alınamaz bir tutku mu sizin için? Tutku diyorsanız kapıdan kovulsanız bacadan girersiniz. Bir diğer besleyici kaynak da yazan kişinin yaptığı hataları sevmesi, onlara sıkı sıkı sarılmasıdır. Hatayı devam ettirmekten bahsetmiyorum, bugün estetik ne varsa kusursuz. Kusursuz burunlar, kusursuz besteler, resimler, heykeller. Bu kadar “mükemmel”in içinde kusurlu olanın gelecek çağlara kalmak noktasında daha avantajlı olduğunu düşünenlerdenim. Kusurdan korkmak kalemi korkutmaktır. Kusurlarınızı sevin.

Her yazarın etkilendiği, kendine yakın bulduğu yazarlar vardır. Sizin yazım yolculuğunuzda etkilendiğiniz yazarlar kimlerdir?

Çok derin izler bırakanlar var başta Yaşar Kemal ve Nazım Hikmet. Edip Cansever, Cemal Süreya, Attila İlhan, Orhan Veli, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Haldun Taner, Sait Faik Abasıyanık... Türkçe edebiyat okumaktan müthiş bir haz alırım. Çeviri edebiyattan başka bir şey okumayanlara da biraz burun kıvrırım doğrusu. İzmir'de Zorba Kitabevi'ni açtık. Kitap almaya gelen özellikle genç insanların "Ben pek Türkçe Edebiyat okumuyorum!" dediklerinde iyi bir şey, havalı bir şey söylediklerini sanmalarına şaşırıyorum, Türkçe edebiyattan birkaç iyi isim sayıyorum hemen; onlar da bildikleri birkaç isim olduğunu söyleyip Azra Kohen, Pucca ve şu son dönemde "gam yok allah var" edebiyatıyla milyonuncu baskılarını yapan isimleri sıralıyorlar. Ortak özellikleri "Ben pek Türkçe Edebiyat okumuyorum!" oluyor. Çeviri edebiyata gelirsek Gabriel Garcia Marquez, Milan Kundera, Dostoyevski, Kafka, Gogol... Saymakla biter mi? Bir yere varamayız ki...

50 yıl sonra bir kitap yazsanız Özgür Çırak, neyi sorun görürdü?

İnsanın insanla-doğayla-parayla olan ilişkisi komünizme evrilmemişse, bir gün mutlaka, ezenle ezilen arasındaki meseleyi yazardım. 50 değil 150 yıl geçse üretim ilişkileri değişmedikçe sorunlarımız da bitmeyecek. Yalnızca sermaye-işçi sınıfı çatışmasını kastetmiyorum, kapitalizmden doğan insanın hayvanla, doğayla; erkeğin kadınla, muktedirin halkla olan ilişkilerini bütüncül bir bakış açısıyla, propaganda davullarının sesinin hiç duyulmadığı, hikâyeleri benim değil de karakterlerin anlattığı bir kitap yazardım.

Sosyal medyanın birçok bilgiyi önümüze serdiği, belki de zaman zaman bizlere hükmettiği bir dönem içindeyiz. Bu bağlamda yazar ve eserleri hakkında da oldukça fazla eleştiri ile karşılaşılıyor. Bazıları gerçekten doğru temeller üzerine yapılandırılmış olsa da bazıları acımasızlık ve bilgisizliğin harmanlanması olarak karşımıza çıkıyor. Günümüzde yazarlar ve kitapları hakkında yapılan eleştiriler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kitaplarla ilgili "eleştiri" görmüyorum ki ne söyleyeyim? Sosyal medya halkla ilişkiler çalışmalarının da yapıldığı bir mecra. Salt iğnelemek için söylemiyorum. Ben de sosyal medya hesaplarımdan kitapla ilgili geri dönüşleri paylaşıyorum.

Sosyal medyasız bir kitap görünürlüğü “bugün” kotarılamaz. Eleştiri konusuna dönecek olursak, eleştiri de ayrı bir uzmanlığın alanı. Anda kitabı okudum hiç beğenmedim, sarmadı, bana hitap etmedi, geriye bir şey kalmadı, okumasam da bir şey kaybetmiş olmazdım gibi oldukça “derinlikli” yorumlar yapan, burnundan kıl aldırılmayan, akıl da veren bir okur grubunun varlığı da yadsınamaz. Olmalılar da belki... Ama her metnin bir sesi vardır. Metin diyorum, edebi anlamda bir değere haiz olanları kast ediyorum, o metnin sesini duymayı bilmeden, ben sevdim-sevmedim tahterevallisinde eleştiri yaptığını sananlar, duymayı denemeler önce. Biraz sert bir yanıt oldu. Sıcacık Bir Ev’le ilgili genelde çok olumlu okur dönüşleri aldım, söylediklerim kişisel bir değildir bu arada.

Son zamanlarda öykü yazmaya ve öykü kitabı yayımlatmaya yönelik talebin arttığını gözlemliyoruz. Bu çokluğun öyküye avantajı ya da dezavantajı hakkında neler söyleyebilirsiniz? Hatta birçok iyi kalemin okurla buluşma şansı bile olamıyor, kitapları sistemin çarklarında yok olup gidiyor. Bu açıdan baktığımızda; Özgür Çırak için gölgede kalan günümüz öykücülerini var mıdır?

Sizin de dediğiniz gibi son zamanlarda öyküye fazladan bir ilginin olduğu tartışılmaz. Yazı emekçisinin emek zaman olarak öyküye daha çok vakit ayırması hem nicelik hem de nitelik açısından öyküye değer katıyor. Hatta bence Türkçe öyküler, çeviri öykülerden daha iyi. Elbette bu iyi isimlerin bazıları, yukarıda da adını andığım kültür endüstrisinin çarkları arasında eziliyor. Gölgede kalan demeyeyim de adının daha çok duyulması gerektiğini düşündüğüm isimler var: Mehmet Fırat Pürselim, Ayça Erkol, Hakan Sipahioğlu.

Hayatınızın bir haftasını roman kahramanı olarak geçirme şansınız olsa, kim olmak isterdiniz? Neden?

Yaroslav Haşek’in Aslan Asker Şvayk’ı olmak isterdim. Militarizm, otorite, iktidar ve dogma ile onun kadar “safiyane” dalga geçen çıkmış mıdır?

Son olarak Özgür Çırak iyi öyküyü tek cümle ile nasıl tanımlar?

Güzel anlatılmış, cesur, günün gelgeç hevesleriyle değil de çağlara seslenmek için yazılmış, derdi muradı olan diye tanımlardım.

Bir hikâyenin ana karakterini tanımlamak için genellikle "kahraman" kelimesini kullanırız. Ancak 19. yüzyıldan beri en popüler hikâyelerimiz genellikle kahramanlarla ilgili değildir.

Artık kahramanların yerini, anti-kahramanlar almıştır. Öyleyse bu ikisi arasında ki fark nedir ve neden geleneksel "kahramanları" bulmak bu zamanda bu kadar zorlaşmıştır? Bunu anlamak için önce şaşırtıcı derecede karmaşık bir soruyu yanıtlamamız gerekiyor.

Zeynep Eşin

Kahramanı Kahraman Yapan Nedir?

Kahramanı Kahraman Yapan Nedir?

"Kahraman" kelimesi Yunanca "savunucu" veya "koruyucu" için kullanılan kelimedenden türemiştir.

Antik Yunanlılar, Aşil, Odysseus ve Herakles (veya Roma'da Herkül) gibi efsanevi kahramanların destansı hikâyelerini anlattılar. Bu kahramanlar genellikle üç özelliği paylaştı.

- Tanrıların ölümlü torunlarıydılar
- Bazı özel yeteneklerle ilgili olarak diğer tüm erkeklerden üstündüler.
- Ölümlüler olarak ölmeye mahkûmlardı

Bu nedenle, hem cesaret hem de trajedi bir kahramanın kaynak kodunda iç içe geçmiştir: İstisnai olmaları onları inanılmaz başarılarla götürebilir, ancak ölümlü olmaları sonsuza kadar yaşayamayacakları anlamına gelir, bu nedenle aldıkları her fantastik risk sonları olabilir. Kırılganlıkları nedeniyle bu riskler kolay ve kaçınılmaz bir kazanç gibi görünmek yerine daha dramatik sonuçlar doğurabilir.

Elbette istisnaları devam etse de, yüzyıllar sonra kahramanların, tanrıların çocukları olduğu fikrinden uzaklaşıldı.

Nadiren "normal" insanlar hakkında hikâyeler anlatıyoruz. Bunun yerine, normal görünebilecek, ancak olağanüstü yetenekleri olan, normal insanların asla başaramayacağı başarılarla ulaşan insanlar hakkında hikâyeler anlatmaya başladık.

(Sherlock Holmes, Harry Potter veya Katniss Everdeen'i düşünün .)

Ayrıca, erkek ve kadınlara ilahi müdahale yerine bilim, sihir veya mutasyon yoluyla tanrısal güçlerin verildiği Yunan mitlerinin 20. yüzyıl güncellemesi olan süper kahramanlar hakkında hikâyeler de anlatıyoruz. Ancak süper kahramanlarımız bile geleneksel anlamda "kahraman" değildir. Bunun nedeni, klasik bir kahramanın aynı zamanda açık bir kod gerektirmesidir: bir şeye cesurca direnmek, bunun tersine açıkça ve aynı anda durmayı gerektirir.

Ya James Bond?

Veya Arya Stark üzerinden Game of Thrones?

Her durumda, bu karakterler kahramanlardan çok anti-kahramanlar gibi davranırlar.

Fark ne?

Genel olarak, bir anti-kahraman, uzlaşmış bir kahramandır.

Açıkça ve tartışmasız bir şekilde bir şey İÇİN ayakta durmak yerine, bir anti-kahraman, onu elde etmek için kullanılan ARAÇLAR ne olursa olsun AN SON' u temsil eder. Amaçları genellikle bir kahramanın değerleriyle aynıdır - gerçek, adalet, eşitlik vb. - ancak bu amaçlara ulaşmak ve savunmak için kullandıkları araçlar, bir şeye tamamen karşı durmalarını imkânsız kılar.

Suluk ay ışığında şeytanla dans ediyorum

Örneğin, Batman bir kanunsuzdur. Adalette inanıyor, ancak suçu yenme yöntemleri onu hukukun dışında çalışmaya itiyor.

James Bond, öldürme lisansına sahip gizli bir ajandır. Dünyayı (ve özellikle Birleşik Krallıktaki memleketini) kötülükten korumaya inanıyor, ancak iyi adam olma kisvesi altında yasaları çiğneme, casusluk, hırsızlık, cinayet ve gelişigüzel savaş suçları işleme yetkisini elinde tutuyor.

Ve Arya Stark, yolsuzluk ve gaddarlıkla dolu bir dünyada adalet ve eşitlik arıyor... Bu da onu tüm oyuncularını yozlaştıran bir oyunu "kazanmak" için aynı yöntemleri benimsemeye yönlendiriyor.

Ancak, anti-kahramanların kendilerini sık sık etrafla çatışırken buldukları sadece yasalar veya toplum kuralları değildir. Aynı zamanda kendi ahlaki pusulalarıdır. Bunun nedeni, anti-kahramanların sıklıkla kendi ideallerini sürdürmekle kişisel olarak uygun olanı yapmak arasında kalmalarıdır.

Luke Skywalker, Star Wars' ın kahramanıdır. Başlangıçta isteksiz olabilir, ancak adalet, şerefe ve dünyayı kötülükten korumaya olan temel inançları, onu ölümcül düşmanı Darth Vader ile yüzleşirken daha da büyük riskler almaya zorlar.

Bu arada, Han Solo bir anti-kahramandır. Paradan ve kendi iyiliğinden başka hiçbir şeyi önemsemediğini iddia eder, bu da ona, almak istemediği riskleri görmezden gelmek için bir bahane verir. Yine de, filmin en can sıkıcı anlarından biri, Han ve Chewbacca'nın Luke'u ölümden kurtarmak için içeri girip Luke'un Ölüm Yıldızı'nı havaya uçurma görevini tamamlayabildiği andır.

Ancak bir karakterin kahraman mı yoksa anti-kahraman mı olduğunu belirleyen bir bileşen daha var ve bunun insanüstü yeteneklerle veya ahlaki gri alanlarla hiç ilgisi yok.

Aslında, hükümetlere, adalet ve ekonomik sistemlere karşı artan güvensizliğimizden bile daha fazlası. - ki bunların hepsi genellikle "kahramanların" savunmasını ve korumasını beklediğimiz bölgelerdir - Meteorik yükselişe neden olan şeyin bu eksik bileşen olduğuna inanıyorum.

Peki, bu eksik bileşen nedir?

Samimiyet.

Anti-kahramanın yükselişi, postmodernizmin yükselişini yansıtıyor.

Açık ideallere inandığınızda, kahramanlara sahip olmak kolaydır. Ancak toplumu, hükümeti ve medyayı yapısızlaştırmaya başladığınızda, gri bir alandan başka herhangi bir şey görmek, sarsılmaz inançlara sahip olmak çocukça ve bayat görünecek kadar giderek zorlaşır.

Ayrıca, erkek ve kadınlara ilahi müdahale yerine bilim, sihir veya mutasyon yoluyla tanrısal güçlerin verildiği Yunan mitlerinin 20. yüzyıl güncellemesi olan süper kahramanlar hakkında hikâyeler de anlatıyoruz. Ancak süper kahramanlarımız bile geleneksel anlamda "kahraman" değildir. Bunun nedeni, klasik bir kahramanın aynı zamanda açık bir kod gerektirmesidir: bir şeye cesurca direnmek, bunun tersine açıkça ve aynı anda durmayı gerektirir.

Ya James Bond?

Veya Arya Stark üzerinden Game of Thrones?

Her durumda, bu karakterler kahramanlardan çok anti-kahramanlar gibi davranırlar.

Fark ne?

Genel olarak, bir anti-kahraman, uzlaşmış bir kahramandır.

Açıkça ve tartışmasız bir şekilde bir şey İÇİN ayakta durmak yerine, bir anti-kahraman, onu elde etmek için kullanılan ARAÇLAR ne olursa olsun AN SON' u temsil eder. Amaçları genellikle bir kahramanın değerleriyle aynıdır - gerçek, adalet, eşitlik vb. - ancak bu amaçlara ulaşmak ve savunmak için kullandıkları araçlar, bir şeye tamamen karşı durmalarını imkânsız kılar.

Soluk ay ışığında şeytanla dans ediyorum

Örneğin, Batman bir kanunsuzdur. Adalette inanıyor, ancak suçu yenme yöntemleri onu hukukun dışında çalışmaya itiyor.

James Bond, öldürme lisansına sahip gizli bir ajandır. Dünyayı (ve özellikle Birleşik Krallıktaki memleketini) kötülükten korumaya inanıyor, ancak iyi adam olma kisvesi altında yasaları çiğneme, casusluk, hırsızlık, cinayet ve gelişigüzel savaş suçları işleme yetkisini elinde tutuyor. Ve Arya Stark, yolsuzluk ve gaddarlıkla dolu bir dünyada adalet ve eşitlik arıyor... Bu da onu tüm oyuncularını yozlaştıran bir oyunu "kazanmak" için aynı yöntemleri benimsemeye yönlendiriyor.

Ancak, anti-kahramanların kendilerini sık sık etrafla çatışırken buldukları sadece yasalar veya toplum kuralları değildir. Aynı zamanda kendi ahlaki pusulalarıdır. Bunun nedeni, anti-kahramanların sıklıkla kendi ideallerini sürdürmekle kişisel olarak uygun olanı yapmak arasında kalmalarıdır.

Luke Skywalker, Star Wars' in kahramanıdır. Başlangıçta isteksiz olabilir, ancak adalet, şerefe ve dünyayı kötülükten korumaya olan temel inançları, onu ölümcül düşmanı Darth Vader ile yüzleşirken daha da büyük riskler almaya zorlar.

Bu arada, Han Solo bir anti-kahramandır. Paradan ve kendi iyiliğinden başka hiçbir şeyi önemsemediğini iddia eder, bu da ona, almak istemediği riskleri görmezden gelmek için bir bahane verir. Yine de, filmin en can sıkıcı anlarından biri, Han ve Chewbacca'nın Luke'u ölümden kurtarmak için içeri girip Luke'un Ölüm Yıldızı'nı havaya uçurma görevini tamamlayabildiği andır.

Ancak bir karakterin kahraman mı yoksa anti-kahraman mı olduğunu belirleyen bir bileşen daha var ve bunun insanüstü yeteneklerle veya ahlaki gri alanlarla hiç ilgisi yok.

Aslında, hükümetlere, adalet ve ekonomik sistemlere karşı artan güvensizliğimizden bile daha fazlası. - ki bunların hepsi genellikle "kahramanların" savunmasını ve korumasını beklediğimiz bölgelerdir - Meteorik yükselişe neden olan şeyin bu eksik bileşen olduğuna inanıyorum.

Peki, bu eksik bileşen nedir?

Samimiyet.

Anti-kahramanın yükselişi, postmodernizmin yükselişini yansıtıyor.

Açık ideallere inandığınızda, kahramanlara sahip olmak kolaydır. Ancak toplumu, hükümeti ve medyayı yapısızlaştırmaya başladığınızda, gri bir alandan başka herhangi bir şey görmek, sarsılmaz inançlara sahip olmak çocukça ve bayat görünecek kadar giderek zorlaşır.

Başka bir deyişle: modern bir "kahraman" olmak, belirsizliği kucaklamak ve samimiyeti reddetmek demektir... Bu, tüm modern kahramanların gerçekten anti-kahraman olduğu anlamına gelir.

Erman Şahin

Kıyıya Vuran Tütün Kokusu

Öykü

Şehrin teri kurumaya başlamıştı. Bizim buralara geçte olsa gelen sonbahar yavaştan yüzünü gösteriyordu. Bizde koca bir yazın ardından okulun açılmasıyla arkadaşlarla bir araya gelmenin şerefine Siverekli Ömer'in lokantasına patlıcan kebabı yemeye gidecektik. Necdet'i bekliyorduk bir o eksikti. İlk günden okulu asıp Menekşeyle sahile mi gitti derken birden önümüze çıktı. Ne oldu lan nerde kaldın diye sordu bizim Fikret. Size doğru gelirken Meyhaneci Yaşar abi tuttu beni, lan Neco git Faruk abinin kulübesine akşam meyhaneye gelmesini söyle. Ee dedi Fikret. Gittim bende ama ne göreyim Faruk abi sandalın kenarına oturmuş denize doğru bakıyordu. Kaç defa seslendim bana mısın demedi. Yaklaştım yanına birde ne göreyim gözleri nemliydi hani yağmur ha yağdı ha yağacak dersin ya işte tamda öyleydi. Baktım ne kadar seslensem fayda etmeyecek bende geri döndüm. Ulan Necdet dedim yine takmamışsın gözlüğünü Faruk abi ağlar mı hiç. Tabi ki ağlamaz dedi arkamdan Fikret. Sen yanlış görmüşsün koskoca Faruk abi ağlar mı hiç dedim.

Ağlar mı ağlamaz mı derken Siverekli Ömerin lokantasına vardık. Yemeğimizi bitirdikten sonra arkadaşlardan ayrıldım. Nereye lan dedi bizim çocuklar, gülümsedi Yılmaz bırakın Çiğdeme gidecek o dedi. Yok, be olum ne Çiğdemi deyip Faruk abinin kulübesine doğru yürümeye başladım. Yürürken Faruk abiyi düşündüm yıllardır tanırım bir gün bile ağladığını görmedim. Mahallemizin güzel abilerindendi geçimini balıkçılık yaparak sağlardı. Yalnız yaşardı küçük bir teybi ve kitapları vardı. Orta ikiden terkti Faruk abi ama yine de kitap okumayı çok severdi. Bazen yanına gittiğimde kitap okurdu bana anlamasam da dinlerdim güzel kitap okurdu. Yanına vardığımda ateşi yakmış ısınmaya çalışıyordu bir yandan da tütünü sarıyordu. Yüzünde deniz sessizliği vardı. O vakit anladım bir şeyler olduğunu. Ne oldu abi ne bu halin dedim. Müjgân gitti dedi bırakıp gitti. Nasıl gider abi dedim Müjgân abla seni çok seviyor döner o sana sıkma canını hem senin gibisini nerden bulacak be abi. Yüreğimin otogarından en güzel hikâyemi uğurladım bugün dedi. Neden gitti abi bir şey demedi mi giderken. Dedi tabi demez olur mu, olmuyor dedi iki göz odası olan bu küçük hikâyeye bize küçük gelir dedi. İlk buluştuğumuz çay bahçesinde söyledi hem de.

Yüzünü görmeliydin şehrin ayazından daha keskindi. Sözcükleri içimi çok üşütüyordu. Bizden bir hayat kurulmazmış sevmekte yetmiyor bu hikâyeye dedi. Mahalleden taşınacaklarmış büyük apartmanlı mahallelere gideceklermiş evleri sıcacıkmiş. Durdum baktım gitme diyemedim neden dersin Müjgân mahalleden önce hikâyemizi terk etmiş. Sustum bir şey diyemedim. Kendine iyi bak üzülme dedi. Ah be Müjgân dedim içimin en kuytu yerinden, mutluluk sözcüğünün kökü sensin kök olmadıktan sonra eklerin ne anlamı var. Ben içimden konuştum o arkasına bakmadan dönüp gitti. İşte böyle Fırat'ım Müjgân ablan gitti iki göz odalı bu hikâyeden büyük evlere doğru yol aldı. İnsandan yüreğini alan bu zaman benden Müjgânı aldı. Rüzgârın arasından çiseleyen yağmur yüzümüze vurmaya başladı. Faruk abi ikinci tütünü sarmaya başlayınca gözünün yaşı kâğıda döküldü. Çiseleyen yağmur ve Faruk abinin gözyaşı. Biri tenime değdi diğeri tenime. Sonra ne oldu, dedim. Yüzüme baktı gitmelerin sonrası olmaz dedi. Bir ayrılığın üstüne kurulmuş bütün cümleler uçuruma düşer. Sadece düşerken attıkları çığlık kalır hepsi bu.

Faruk abi işte güzel konuşurdu. Bu şehrin fiyakalı sözcükleri en çok ona yakışırdı. Yüzündeki deniz sessizliğinden onu getirmek beni aşardı. En iyisi biraz oturup kalkmak dedim. İnsan insanı aynı yerden kanayan yarası varsa anlar. Benim hiç Faruk abininkine benzer bir yaram olmadı. Üstümde parçalı bulutlu bir ayrılık havası olmadı. Gözlerim her mevsim yağışlı bir iklimden çok bozkır iklimine benzerdi. Ben hiçbir zaman tütün ve gözyaşını beraberken görmedim. Fark abinin gözlerine denk gelinceye kadar. Yağmur yavaştan artmaya başladı bugün cumaydı Faruk abi, gece denize açılacaktı balık için. Abi dedim bu gecenin uslanmaz bir rüzgârı var gel çıkma bu gece balığa. Merak etme dedi çok çıktım böyle havalarda. Sustum sonra eve doğru yol almaya başladım.

Gece karanlığını şehrin üzerine sermişti. Herkes yavaştan kendi karanlığına çekilmişti. Benim aklım ise Faruk abideydi. Dışarda hırçın bir rüzgâr ve ona eşlik eden bir yağmur vardı. Pencereden sokağın ıslak tenini seyrediyordum. Müjgân ablanın gidişini düşündüm. Ah be abla Faruk abi şimdi sensiz akrebini kaybetmiş yelkovan gibi durur çalışmaz. Kimsesizliğinin merhemiydin sen. Olmasaydı sonunuz böyle.

Sabah erken kalktım annemin yaptığı poğaçalardan birkaç tane alıp Faruk abinin kulübesine doğru evden çıktım. Hava soğuktu şimdi gider bir çay koyarım yanında poğaçalar oh mis gibi. Dışı ayaz içi yaz olur dedim. Kulübeye yaklaştıkça kalabalığın sesi baskın hale geliyordu. Ne olduğuna anlam veremedim sonra yaklaştıkça polisleri gördüm. Diğer balıkçılar hepsi toplanmıştı. Koştum kalabalığın arasına daldım. Gözlerim hiç kıpırdamadı gördüğümün karşısında. Faruk abinin cesedi karşımdaydı. Kirli sakalıyla kıyıya vurmuştu. Hiç kesmezdi sakalını neden abi derdim Müjgân ablan, kirli sakal seviyor derdi. O yüzden dokunmazdı sakalına. Polisler diğer balıkçılara sorular soruyordu ben ise gözlerimi onun yanı başında bırakmıştım. Yüreğim bir acıya çalıyordu. Bu şehir artık eksik bir cümleydi. Fiyakalı bütün sözler öznesini yitirmişti. Polisler ölüm saatini soruyordu. Herkese sabah karşı bulduklarını söylüyordu. Bağırarak istedim bir anda amirim ölüm saati yanlıştır diye. Faruk abim sabaha karşı değil Müjgân ablanın gittiği gün ölmüştür. Yapamadım sustum, sustukça daha çok kızdım. Şiddetli esen rüzgâra, durmayanyağmura, çok katlı büyük evlere... En çokta Müjgân ablaya kızdım Faruk abimin tütününe gözyaşı kattığı için.

Her insanda, her zaman, eşzamanlı iki eğilim vardır; biri Tanrı'ya, öteki Şeytan'a doğru.

Charles Baudelaire

Dergimizin bu sayısında "Edebiyatta Kötülük" içeriği ile karşınızdayız. Kötülüğü konu edip, Charles Baudelaire'e dosyada yer vermeden geçmek haksızlık olurdu doğrusu. Şairin başyapıtı "Kötülük Çiçekleri" yazıldığı zamandan buyana üzerinden iki yüzyıl geçmesine rağmen güncelliğini hala korumakla kalmayıp, birçok yazar, şair ve sanatçıya esin kaynağı olmaya da devam ediyor.

Gönül Malat

KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ / CHARLES BAUDELAIRE

Baudelaire

kötülük çiçekleri

Fransızcadan Çeviren: Ahmet Necdet

2. BASIM

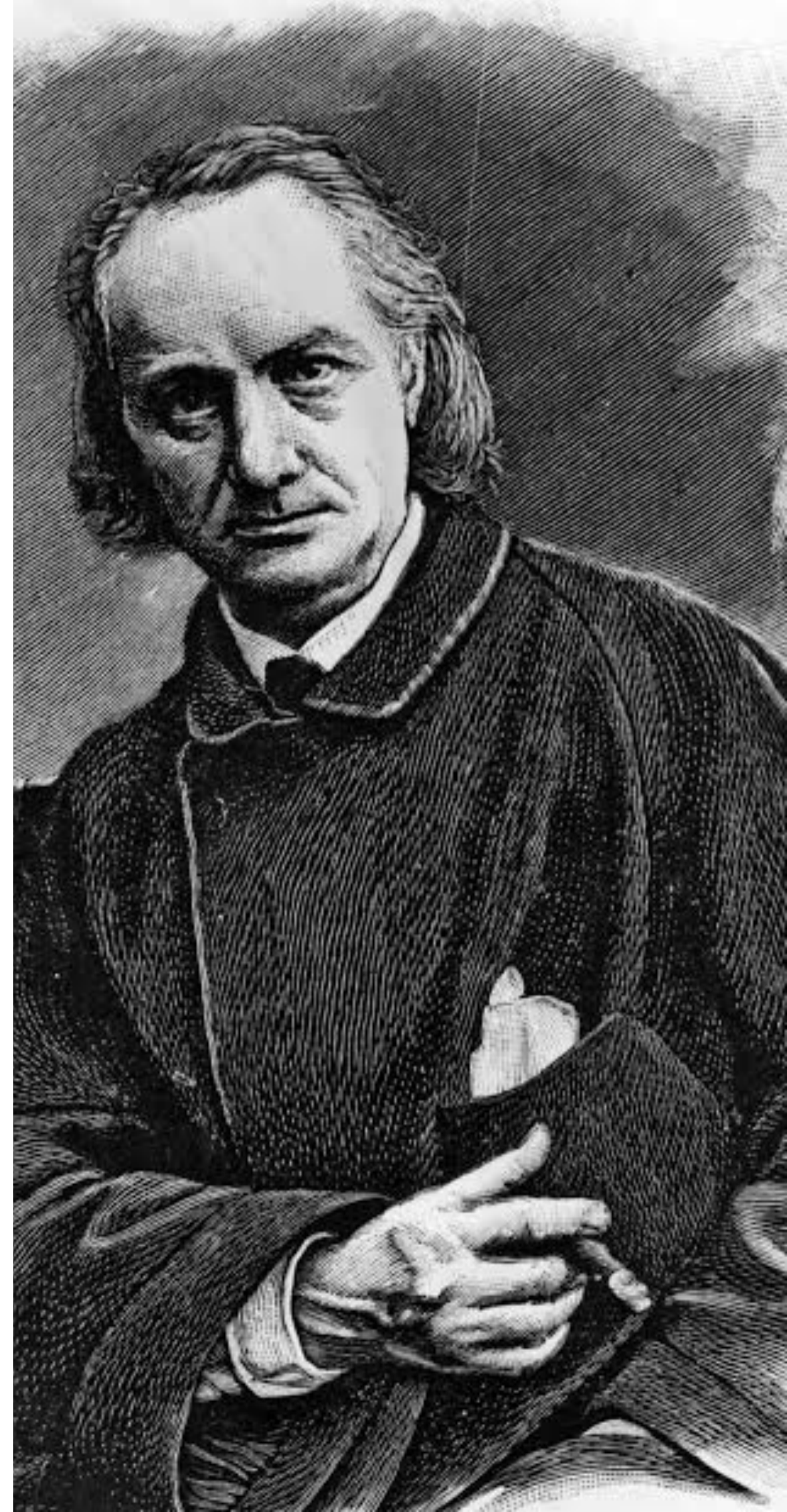
Kötülük Çiçeklerini irdeleyebilmek içinde, Charles Baudelaire'in yaşam serüvenine göz atmamız gerekli. Çünkü bu şiir kitabının yazılma sürecini bilirsek, sembollerle doluiçeriğini daha kolay anlamlandırabileceğiz.

Charles Baudelaire,1789 yılında yakın çağın bitip, yeniçağın başlamasına neden olan Fransız devrimden sonra 1821 yılında metropolleşmeye başlayan Paris'te doğar. Fransız Ulusal Meclisi'nin, Fransa İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'ni, yani "İnsanların eşit doğduğunu ve eşit yaşamaları gerektiğini, insanların zulme karşı direnme hakkı olduğunu, her türlü egemenlik esasının millete dayalı olduğunu ve mutlak egemenliğin bir kişi ya da grubun elinde bulunmayacağını,

devleti idare edenlerin esas olarak millete karşı sorumlu olduğunu, hiç kimsenin dini ve sosyal inançları yüzünden kınanamayacağını,"açıkladığı zamanlardan hemen sonra!

Küçük yaşta babasını kaybetmesi ve ardından annesinin zengin bir askerle evlenmesi, Baudelaire'in acılar yolculuğunun başlangıcı olur. Hukuk okumaya zorlanır ama okumaz. Bohem bir yaşam sürer. Kısa sürede tüm parasını tüketir.

XIV. yüzyılda henüz tedavisi bulunmayan Tüberküloz ve Frengi gibi bulaşıcı hastalıklar kol gezmektedir.

Nitekim sonunda Frengi hastalığına yakalanan Baudelaire, bu hastalık nedeniyle de erkenden yaşama veda eder.(1)

Genç erişkinliği döneminde yaşadığı başkentte, süreç Paris Komünü'ne doğru ilerlemektedir.Eşitlik söylemlerine rağmen, sanayileşmenin de etkisiyle köyden kente göçler epey artmıştır. Bu nedenle toplumdaki sosyal ve ekonomik yapı iyice dengesizleşmişbir başkent olmuşturParis artık. Şairin yaşadığı bohem hayat, bir yandan bunlara tanıklık etmesini ve kentin tüm karanlık yüzünü görmesinisağlamıştır. Kahramanları buralardan çıkmadır.Diğer yandan da şehrin varsıl kısmında büyüdüğü içino tarafın yüzünü deepey iyi biliyordur.

Kanımca Baudelaire, Edgar Allan Poe'nun şiirlerini (her ne kadar romantik şiirlerde olsa sembollerle doludur) Fransızcaya çevirmesi, sembolizmin merdivenlerini hızlıca tırmanmasına da neden olmuştur. Poe'nun şiirlerinden aldığı esinle uçsuz bucaksız zihninde, zıtlıklardan (düalite) o muhteşem sembollerini yaratmıştır.Sembolleriyile de zıtlıkların bütünlüğünü anlatmayı başarmıştır.

Charles Baudelaire kuşkusuz ilk modernistlerdendir. (2)Kanımca şair için modernizme karşı bir modernist demek yanlış olmaz. Bu bağlamda bakıldığında (modernist) düşünceyle çelişmiyor aslında karşıtlığı, tam aksine örtüşüyor. Çünkü modernizmin gereği, sorguluyor ve akılcı fikirler oluşturmaya çalışıyor. Bununla birlikte yaşadığı ikilemler şairin uzun yolculuklara çıkmasınasebep oluyor. Diğer yandan çıktığı yolculukları yarım bırakıp dönmesine de. Kendini bulma yolculuğunda hayatı çokça çalkantılı ama aynı zamanda çokça üretken geçiyor. Buna rağmen Kötülük Çiçekleri kitabının yazılıp basılması yaklaşık on yıl sürüyor. (3)

Kötülük Çiçekleri, kitabın adında bile yerini bulan "Düalite" kavramıyla irdelenebilir diye düşünüyorum. O nedenle kısaca bahsetmeliyiz bu konudan. Baudelaire anlatısını ikilik çerçevesi içinde yorumlayıp geliştirmiş, adeta sonsuzluğa doğru taşımıştır. (4) Bildiğiniz gibi düalite ikili denge, zıtlıkların bütünlüğü,doğadaki ve evrendeki karşıtlık ve birbirini tamamlayıcılık ilkesini ifade eder. Başta İyilik -kötülük (şair en çok bu konunun üzerinde durmuştur) olmak üzere, aydınlık-karanlık, doğum-ölüm, soğuk-sıcak, varsıl-yoksul gibi. Eski Mısır bilgeliğinde "İlahlar ikiliği bir etmiş insanlardır. İnsanlar ise birliği bilmek (bulmak) için ikiliği (zıtlığı)yaşayan henüz çocuk ilahlardır,"denir. İşte Baudelaire o ikiliği-zıtlığı bir etmiş bir ilahtır. Okuyucuları;onun kahramanlarıyla- yani zıtlığı bizzat yaşayan çocuk ilahların anlatımıyla- ikiliği bir bütün halinde yorumlamayı başarıyorlar.Kötülük ve iyiliğin yüreğimizde, aydınlık ve karanlığın düşüncelerimizde, şeytan ve tanrının ruhumuzda, haksızlık ve adaletin vicdanımızda olduğunu kavriyorlar.

Kitabın sayfalarını karıştırmaya başlayınca; içerisinde 100 şiir bulunduğunu, beş bölümden oluştuğunu görüyorsunuz (ilkyayınlandığında altı şiir ahlaka aykırılıktan dolayı kitaptan çıkarılır,Gün Sonu, Bir Meraklının Düşü, Yolculuk şiirleri bunlar arasındadır).

Charles Baudelaire kitabına "Bu hastalıklı çiçekleri kusursuz şair Fransız edebiyatının yetkin büyücüsü sevgi değer ve saygı değer dostum üstadım TheophileGautier'e en derin ve alçak gönüllü duygularla ithaf ediyorum," diye başlar. Hemen ardından okuyucusuna şiirle seslenerek der ki;

OKUYUCUYA

Bönlükler, yanılığlar, günahlar, cimrilikler,
İşleyip tenimize, kaplar ruhtarımızı,
Ve besleriz sevimli pişmanlıklarımızı,
Kendi bitini nasıl beslerse dilenciler.
Günahlarımız katı, pişmanlığımız gevşek;
Sık sık ceza öderiz itiraflarımıza,
Ve sevinçle döneriz o çamurlu yollara,
İğrenç gözyaşlarıyla kirim çıkar diyerek.

Bu kocaman Şeytan'dır kötülük yastığında
Esrimiş ruhumuzu uzun uzun sallayan,
Ve görkemli madeni irademizin o an
Bir buhar olup uçar bu bilgiç kimyacıyla.

Hep o Şeytan'dır bizim iplerimizi tutan!
Oltaya takılırız iğrenç olan her şeyde;
Her gün bir adım daha inerek Cehennem'e,
Ürkütmeksizin, pis koku saçan karanlıklardan!

Sefih bir zavallının öpüp yemesi gibi
Eski bir fahişenin örselenmiş göğsünü,
Geçkin portakal gibi iyice sıkıp onu
Çalarız giderayak yasadışı bir zevki.

Bir milyon kurtçuk gibi, sıkışmış kaynayarak,
Yer, içer bir Şeytanlar takımı beynimizde,
Ve ne zaman solusak, dolar ciğerlerimize,
Bir milyon iniltiyle, Ölüm, görünmez ırmak.

Şiiri okuduğunuzda kitapta neyle karşılaşacağınızın geniş çerçevesi ve derinliklerini görürsünüz. Şair "Okuyucuya" adlı şiirinde, kanımca okuyucusunu uyarıyor, "İnsanı anlatacağım sana, yani içini olduğu gibi açacağım. Kendini görmeye hazır mısın? Bunları sana gerçekçi bir şekilde yazarsam katlanamayacağını düşünüyorum. O yüzdengerçekleri sembollerle anlattım. Haydi gel! Birlikte yüzleşelim," diyor.

Bunları dinledikten sonra şayet okuyucu içini görmek istiyorsa ilk bölüm olan; " İç sıkıntısı ve ideal" şiirleriyle devam ediyor kitap. Zıtlıkların birlikteliğinden yukarıda bahsetmiştik. Tüm kitap doğum ve ölüm üzerine kurulu! Her yönüyle bir insan ömrü aslında anlatılan! Yaşamdaki iyilik-kötülük, aydınlık-karanlık, pislik-temizlik, ruh-beden gibi ikilikler. Bu bölümdeki "Kutsama" şiiri bizleri doğuma götürürken, "Çatlak (Bozuk) Çan" isimli şiir, Edgar Allan Poe'nun "Çanlar" şiirinden esintiler taşıyor. Kanımca "Habil ile Kabil" şiirini ise hem doğumun, hem de zıtlıkların dizeleri olarak görebiliriz. İlk kısımda yetmiş yedi şiir var ve "Pipo" şiiriyle sonlanıyor.

Kitaba da adını veren "Kötülük Çiçekleri," ikinci bölümü oluşturuyor. Yıkım, Kurban, Lesbos, Cehennemlik Kadınlar -Delphine ile Hippolyte- yine Cehennemlik Kadınlar, İki Rahibe, Kan Çeşmesi, Alegori, Beatrice, Vampirin Değişimleri, Kythira'ya Yolculuk, Aşk ve Kafatası-Eski bir tavan süslemesi -olmak üzere on iki şiirden oluşuyor.

Bu kısımdaki şiirlerden birkaç mısra alalım yazımıza;

İKİ RAHİBE

Safahat ile Ölüm iki sevecen kızdır,
Öpüşleri harika, her yanı sağlık dolu,
Bağırları hep bakir, eski çarşaf kaplıdır,
Sonsuz çabaya düşüp çocuğu hiç olmayan!

KAN ÇEŞMESİ

Kimi zaman dalga dalga akar benim kanım,
Sanki hıçkırıklarla ahenkli bir çeşmeden,
Uzak bir mırıltıyla akışını duyarım,
Ve elimle yaramı boş yere ararım ben.

Çoğu zaman diledim ayartıcı şaraptan
Beni ezen dehşeti bir gün uyutmasını,
Durultur gözü şarap ve inceltir kulağı!

AŞK VE KAFATASI

Eski Bir Tavan Süslemesi

Aşk bağdaş kurmuş insanlığın

Kafatasına

Dil uzatıyor üzerinden bu tahtın,

Sırıtarak küstahça,

Üçüncü bölümün ismi “İsyân” ve üç şiirden oluşuyor. Yazarın numaralandırmadığı “Yakarı” adlı deyişle sonbuluyor.

YAKARI

Şan da senin, şöhret de, yücesinde göklerin

Hüküm sürdün, ey Şeytan, dibinde Cehennem’in,

Yenik düşüp sessizce düşlere daldın, orda,

Bırak da ruhum Bilim Ağacı’nın altında,

Dinlensin sana yakın, sarksın o dallar yine

Bir Tapmak misali alınının üzerine!

“Şarap” ismini taşıyan dördüncü bölümde de beş şiir yer alıyor.

“Sarhoş Olun” adlı şiirden birkaç mısrayı alalım yazımıza;

SARHOŞ OLUN

Ama neyle? Şarapla, şiirle, ya da

erdemle, Nasıl isterseniz. Ama

sarhoş olun.

Zamanın inim inim inletilen

Köleleri olmamak için

Sarhoş olun durmamacasına!

Şarapla, şiirle, ya da erdemle, nasıl isterseniz?

Son kısma geçmeden önce tüm bölümlerin dışında kalan “Hiçliğin Tadı” adlı şiirden bahsetmemiz gerektiğini düşünüyorum.

HİÇLİĞİN TADI

Ey hüzünlü ruhum.

İhtiyar budala.

Kanının kanatlarında hırçın bir kıvılcım yanardı,

Umudun mahmuzu yavaşça dokunsa şaha kalkardın.

Ey şimdi her adımda derin derin soluyan hasta

İşe yaramaz beygir

Uzan olduğun yere dayanmasını bil.

Elveda kavalın türküsü

Flütün iççekişi elveda.

Bu şiir, içinde barındırdığı var olma ve hiçliğe gidiş anlatısı nedeniyle benim yolumu Sartre’ye dolayısıyla “Varlık ve Hiçlik’e” çıkardı açıkçası.Sartre’nin, Baudelaire için yazdıklarına (söylediklerine) bakarsak; “Artık ağacı ve evi görmekten bıktık. Onların seyrine dalıp kendimizi unutuyoruz. Baudelaire ise asla kendini unutmuyor. O, görürken kendine bakıyor; bakarken kendini görmek için bakıyor; kendi bilincinin süzgecinden geçerek görünüyorlar ona,” diyor. (5)Sartre’nin dediği gibi Şair kendini görürken, okuyucusunun da kolayca bu eylemi gerçekleştirmesini sağlıyor.

İlk bölüme “Kutsama” adlı şiirle yani doğumla başlayan şair, beşinci ve son kısmın ismini “Ölüm” olarak adlandırmış. Aşıkların Ölümü, Yoksulların Ölümü, Sanatçıların Ölümü olmak üzere üç şiirden oluşuyor bu bölümde.

SANATÇILARIN ÖLÜMÜ

En ince oyunlarla yıpratıp ruhumuzu,

Yıkarsız çatısını her ağır makinanın,

Seyretmeden yüzünü o büyük Yaratık’ın

Bizi hiçkırıklaraboğar keskin arzusu!

Tek umutları var, garip, zavallı Capitol!

Ölüm, yeni bir güneş gibi gökten bakacak,

Böylece uslarının çiçekleri açacak!

Kitabın bölümlerinde birbiri ardına açılan kapılar okuyucunun zihninde, aşağıya çıkıyor, yukarıya iniyor ama sonunda yolunu buluyor. Ya şarapla, ya şiirle, en çok da erdemle! Eninde sonunda "Kötülük Çiçekleri" yerini, "Usların Çiçekleri'ne" bırakıyor.

Kaynaklar:

1.Wikipedia

2. Ali Artun, Baudelaire'de sanatın özerkleşmesi ve modernizm, www.aliartun.com

3. Kötülük Çiçekleri, Charles Baudelaire, www.insanokur.org

4. Tülin Kartal Güngör, Arayış ve Kaçış Metaforu Olarak Baudelaire'nin "Kötülük Çiçekleri"
Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

5. Georges Bataille;Edebiyat ve Kötülük

- Ne yapıyorsun? Dedi.

- Kelime biriktiriyorum. Dedim.

- Ne için? Dedi.

Umutsuzca yüzümden gezdirdiği gözlerine baktım. Eliyle tutup geceyi, siyah bir bohça misali sırtına yüklenip gitti. Elimini alışkanlıkla yastığının altına koyup uyumuşum. Uyandığında yüzük parmağımda bir acı hissettim. Çok eski zamanlardan kalma ama buna rağmen hiç eskimeyen bir kelime takılmıştı parmağıma. O günden beri bütün kelimelerin anlamlarını köpürterek çıkarmaya çalışıyorum parmağımdan.

“Hatırla, hatırla, 5 Kasım gününü hatırla” cümlesini duyduğumuz an, kişisel tarihimizde önemli bir başka olayla kesişmiyorsa hepimiz o filmi hatırlarız: V For Vendetta

Handan Kılıç

V For Vendetta

2005 ABD-Almanya ortak yapımı olan filmde başrolleri Hugo Weaving (V) ve Natalie Portman (Evey Hammond) paylaşmıştır. Olay; geleceğin İngiltere'sinde, tam da her yönüyle diğer yıllardan ayrılan, küresel boyutta felaketler yaşadığımız 2020 yılında geçmektedir. Dünya, Covid 19 ile boğuşurken, laboratuvarlarda üretilen bir virüsü dağıtmak için üç yerin seçileceğini on beş yıl öncesinden söyleyen bu filmde tekrar dikkat kesilmek gerek. Faust'tan alıntılar yaparak “Gerçeğin gücüyle yaşadığımız sürece her şeyin önünde durabileceğimizi” hatırlatan filmde sistematik kötülük yapan diktatör rejime karşı, bireysel olarak başlayan isyanın nasıl toplumsal bir uyanışa dönüştüğü anlatılır.

Filmde V karakteri, ideolojileri farklı olsa da, yönetime karşı olduğu için eyleminin tarzı açısından Guy Fawkes'tan ilham alır, hala dünyanın çok farklı bölgelerinde, birçok direnişte onun maskeleri kullanılır.

Peki Guy Fawkes kimdir? Wikipedia gibi açık kaynaklardan, 13 Nisan 1570 tarihinde York şehrinde doğduğunu, katolik bir İngiliz askeri iken ülkenin en büyük "Vatan haini" olarak ilan edildiğini öğreniyoruz. 1593'te Katolik olduktan sonra İspanyol ordusunun Hollanda'da bulunan birliğine katılan ve askeri zekâsıyla fark edilen Guy, 1604'te İngiltere'ye dönerek Robert Catesby ve diğer komplocularla tanışır.

İngiliz tarihinde "Barut Komplosu" olarak bilinen, Kral I. James'e, kraliyet ailesine ve tüm diğer aristokratlara karşı yapılması planlanan eylemde on iki komplocu, İngiliz Parlamento binasını havaya uçurmaya karar verir.

Çünkü İngiltere 1532-1536 yılları arasındaki reform döneminde kiliseyi krala bağlamış, din adamlarının halk ve iktidar üstündeki etkisini azaltmıştır. Guy Fawkes ve diğer komplocular, bu yeni düzeni bir türlü hazmedememiş, yerine Katolik Kilisesi'nin yeniden egemen olduğu bir düzen kurmaya karar vermişlerdir. Bunun için de mevcut sisteme ve yöneticilere karşı bir plan hazırlarlar. Ancak olayın sonunda idam edilirler. Filmde hikâye daha farklı işlense de tarihteki yeri böyle anlatılmıştır.

Şimdi filmde alıntılarla genel felsefesine bir bakalım:

Demokratik toplumlarda "İnsanlar hükümetlerinden değil, hükümetler insanlardan korkmalıdır." Ama filmde olduğu gibi elindeki gücü kaybetmek istemeyen iktidar giderek daha faşizan kararlar alır, kısıtlayıcı uygulamalara gider. İnsanın en önemli ihtiyacı olan güvenlik kayboldukça korkunun esaretine girer. Zamanla herkes susar ve insanların yaşam sevinci söner gider. Tüm baskıcı rejimler gibi filmde de iktidar, her türlü haksız uygulamayı emniyet güçleri ve hukuku maşa olarak kullanarak devam ettirir ki, kendi rejiminin güvenliği sağlansın.

Yüzünü hiç görmediğimiz, dolayısıyla oyunculuğunu bir maskenin arkasına saklamış, hikâyesinden çok da bahsedilmeyen başkahramanı neden severiz, filmi izledikçe mevcut iktidarca "Hain, terörist" diye yaftalanan kahramanın neden kazanmasını ister, her yeri ateşe vermesine alkış tutarız? Bunlar önemli sorulardır.

Cevabı yine filmde buluruz: "Uzunca süre maske takarsan altındaki kişiliği de unutursun. Bu maskenin altında etten daha fazlası var. Bu maskenin altında bir fikir var. Ve fikirlere kurşun işlemez. Bir insanı öldürebilirsiniz, işkence yapabilirsiniz ama fikirlerini asla değiştiremezsiniz. Özgür olmak herkesin hakkıdır ama özgürlükleri kısıtlamak sadece Tanrı'nın elinden gelir. Dünyadaki herkesin isteyeceği bir şey biliyorum: Özgürlük! Dizlerimin üzerinde yaşamaktansa, ölmeyi tercih ederim."

VForVendetta filmi, Wachowski Kardeşler'in Alan Moore'un yazdığı aynı isimli grafik romandan uyarladıklarını, Moore'un bu öyküyü Thatcher yönetimi altındaki İngiltere'den esinlenerek 1982'de yazdığını görürüz.

Bazı kavramlar insanlık var olduğu günden beri güncelliğini korur. Kötülük de bunlardan biridir. Robert Penn Warren'in "İyi kötüden elde etmek zorundasın. Çünkü elindeki tek malzeme o" cümlesinde de ifade edildiği gibi her şey zıddıyla var olduğundan iyilik nedir konusunu anlamak için kötülük mevzuuna eğilmek gerekir.

Bu sayıda farklı yazarların kitapları üzerinden detaylı incelenen “Kötülük” kavramı elbette sinemanın da öncelikli konularından olmuştur. Ele aldığımız V For Vendetta isimli filmi anlamak için ise kötülükle beraber adalet, özgürlük, direniş gibi kelimelerin de içeri dolduracak kadar birikim gerekir.

Zaman, mekân, zalimler, mağdurlar, çağlar, hâkim anlayışlar değişse de insanlığın hikâyesi hep aynıdır. İlk katilin, kardeşi Habil'i öldürdüğü düşünülürse insanın kötülüğe yakınlığı anlaşılır. “İnsan yavrusu adeta tertemiz bir sayfa açılarak mı gönderilir dünyaya, yaşarken mi kötülüğü öğrenir yoksa insan yapısı itibarıyla kötü bir canlıdır ve menfaatleri ile çatışan durumlarda bu yüzü daha mı görünür olur?” gibi sorular felsefenin kadim tartışmalarındandır. Gerçekten yaşam yolunda ne olmaktadır da önce mağdur olan insan bile gücün göstergesi iktidarı ele geçirince kendisine zulüm edenlerden daha zalim bir canavara dönüşür? Peki ya görünürde kötü olan eylemlerin çıkış noktasının zulümlere direniş olduğu düşünülürse hala kötü müdür? Bu sorular zihnimize uçuşurken izleriz filmi.

Şimdi biraz kavramsal olarak kötülük konusuna bakalım:

Kötülüğün Anatomisi isimli kitapta (Simon Baron-Cohen) “Kötülük” yerine “Empati erozyonu” terimi kullanılır. “Empati Erozyonu, şiddetli kırgınlık, intikam arzusu, kör nefret veya koruma arzusu gibi yıpratıcı duygular sebebiyle ortaya çıkabilir. Bunlar teoride kısa süreli duygulardır.” der.

“...1933 yılında Hitler iktidara geldiğinde Frankfurt Üniversitesi'ndeki kürsüsünden istifa etmiş olan Martin Buber, Empati erozyonunun altında yatan insanların birbirlerini nesnelere dönüştürmesi olduğunu ilk kavrayanlardandır. Ünlü kitabının ismi “Ben ve sen”dir. Buber başka bir insanla kendince bir amaç için iletişim kurduğumuz “Ben- sen olma ”modunu onları ya da onu herhangi bir amaç için kullanmak üzere bir insan ya da nesne ile iletişim kurduğumuz “Ben- o olma ”moduyla karşılaştırmıştı. İkinci bahsedilen modda bir insana davranmanın küçük düşürücü olduğunu ileri sürmüştü. Empatimiz kapandığında sadece Ben modunda oluruz bu gibi durumlarda sadece şeylerle ya da yalnızca şeylermişcesine insanlarla ilişki kurarız. Çoğumuz bunu araya yapabilecek kapasitedeyiz. Ofisimizin dışındaki evsiz kişinin durumunu düşünmeden işimize tamamen odaklanabilecek kapasitede olabiliriz ama ister kısa isterse uzun süreliğine bu durumda olalım burada görünür bir sen yoktur. En azından farklı düşüncelere ve duygulara sahip bir sen yoktur. Diğer insanlara nesne muamelesi yapmak başka bir insana yapabileceğiniz en kötü şeylerden biridir. Onların özelliklerini, düşüncelerini duygularını görmezden gelmektir.

Empati, başkalarının ne düşündüğünü ve hissettiğini tespit edebilme onların düşünce ve hislerine uygun bir duyguyla karşılık verebilme yeteneğimizdir. Bu empatinin en azından iki kademesi olduğunu ortaya koyar; farkına varma ve karşılık verme. Bunların ikisi de gereklidir. İkincisine sahip olmadan sadece ilkinde sahip olsanız hiçbir surette empati kurmuş olmazsınız. Eğer suratınızdan valizinizi trendeki bagaj rafına koymak için kaldırmaya çabaladığınızı anlıyor ve orada sadece oturup sizi izliyorsam, hüsrana dolu duygularınıza karşılık vermekte başarısız olmuşum demektir. Bu nedenle empati yalnızca başka bir kişinin duygu ve düşüncelerini tanımlamayı değil aynı zamanda bunlara uygun bir duyguyla karşılık vermeyi de gerektirir.” der.

Adı geçen kitapta hepimizin empati tayfında yüksekte düşüğe doğru, bir yere denk geldiğinden bahsediliyor. Genetik, hormonal, sinirsel ve çevresel katkı unsurları ile alkol, yorgunluk, depresyon, şizofreninin bu yerin belirlenmesinde etkili olduğundan dem vuruluyor. Bir de erken dönem güvenli bağlanmayı öğrenememiş çocukluk yaşatılan bireylere empati konusunda geri dönülmez bir şekilde zarar verildiği vurgulanıyor. Sırf bu tespit bile bu gün dünyanın neden bu kadar çok kötü insanı barındırdığının kanıtı olabilir.

“Kötülüğün sıradanlığı” kitabını yazan Hannah Arendt de bu konu üzerine çok fazla kafa yormuştur. “İnsanlar her ne kadar gözlerinin önündeki “Doğru” aksini gösterse de, diğer herkes öyle olduğunu ileri sürdüğü için bir çizginin daha uzun olduğunu söyleyebilirler.” der.

Benzer bir tarzla Stanley miligramın deneyi başka insanlara onları öldürebilecek seviyelerde bariz bir elektrik şoku vermeye hevesli sıradan insanları ve otoriteye itaati gözler önüne serdi. Philip Zimbardo' nun Stanford Hapishanesi deneyi de bu tarz bir deneydi. Sahte bir hapishanede rastgele gardiyan ya da mahkûm rolleri verilen öğrenciler gardiyan rolünü oynarken zalimce davranmaya başlamışlardı. Bununla beraber kötülüğün sıradanlığı tabiri onbinlerce sıradan Alman bireyin suç ortağı olduğu gerçeğiyle ilgilidir” hususuna da vurgu yapılan kitapta;“Bu insanların çoğu sonradan savaş suçlarından sorumlu tutulmadı, çünkü sadece işlerini yapıyorlardı, emirleri uyguluyorlardı veya zincirdeki çok ufak bir halkadan sorumluydular. Emirleri bir makina gibi ve sorgulamadan uyguladılar” deniyor.

Bu tespitler birbirinin aynısı olan diktatör rejimleri daha kolay anlamamızı, haksızlıklar hukuksuzluklar karşısında kendini insan hakları savunucusu ilan edenlerin sessizliğini, halkın sindirilmişliğinin şifrelerini psikolojinin yardımı ile çözmemizi sağlar. Nasıl iyilik kitlelerle beraber yapıldığında bireysel yardımlardan daha büyük sonuçlar doğurur, halka halka büyür, kötülük de aynı şekildedir. İnsan, sustukça sıranın kendine geleceğini anladığında zaten her şey için geç kalınmış, dalga dalga yükselen kötülük sayısız insanın hayatını yutmuştur. Empatisini kapatanlar, bize dokunmayan yılan bin yaşasın diyerek kötülüğün büyümesine sessizce destek olmuştur. Bütün büyük hukuksuzlukların sebebi olaylar başladığında haksızlıkları görmezden gelen, amiyane tabirle kendi mahallesinden olmayana yapılan hukuksuzluklara ses çıkarmayan, empatisini geçici olarak kapatan halktır. Bu nedenle V For Vendetta filminde kahraman, halkı uyandırmak için sarsıcı bir plan yapar. Bu tıpkı kalbi durmuş bir hastaya elektroşok aleti ile yapılan müdahaleye benzer. Yaşayan birine yapıldığında işkence olarak algılanacak müdahale hastanede hayat kurtarır. “Dünyanın iyi yönde değiştiğini hiç görmedim” diyen kahraman bizi umutsuzluğun kıyısına getirirse de, “Şiddet iyi yönde kullanılabilir” diyerek olaya nereden baktığımıza göre kavramların yeniden şekilleneceğinden bahseder. Filmde de şiddet iyi amaçlar için kullanıldığından bizi rahatsız etmez.

Kötülüğün Sıradanlığı kitabında, küçük adamların bir başlarına değil, fakat bir araya geldiklerinde nasıl korkunç bir şey meydana getirdiklerine atıfta bulunuyor.“Her biri sıradandır ve cezayı gerektirmezler. Suç ortaklığından dolayı suçlu olabilirler ama daha büyük olan suç silsilesi içinde kendi küçük rolünü oynadıktan sonra evlerine ailelerine veya sevdiklerine gidebilir ve empatilerini açığa vurabilirler. Gündüz vakti bir mahkûma vuran fakat sonra akşam olduğunda eve gidip eşini öpen ve küçük çocuğuna uyanmadan önce bir hikâye okuyan Nazi muhafızı adeta bir çelişkiyi cisimleştirir. Her bir bireyin suç ortaklığının sebepleri farklı olabilir. Kimisi yalnızca bir işte çalışıyor olmaktan memnun olabilir ve emirleri uygulamadığında o işi kaybetmekten korkuyor olabilir. Bazısının kendi milletinde olmayanlara belirli bir şekilde davranmasına yetki veren yoğun milliyetçi bir inancı olabilir. Bir bireyin daha büyük suç silsilesine yapacağı bireysel katkı için bireysel sebepleri her ne olursa olsun bunlar sıradan sebepler olabilir.”der. Ama sonuçta birisine saldırabilecek ya da birisini öldürebilecek bireyler sadece düşük empatiyesahip bireylerdir, yani empatileri geçici ya da kalıcı olarak kapanmıştır.

Hâsılı kelimeler, kötülüğü bertaraf edecek en önemli özellik empatidir. Kötülük iktidar olarak cisimleşmişse onunla mücadele de topluca yapılır. İşte filmde de uyuyan halkı harekete geçirmek için direnen bir kahraman vardır. “Siyasiler gerçeği saklamak için, sanatçılar gerçeği ortaya çıkarmak için yalan söylerler.” diyen V, “Kimse geçmişinden kaçamaz. Kimse İlahi Adaletten kaçamaz.” derken tutsak olduğu dönemde hücrelerinde çektiklerini, üzerinde denenen biyolojik silahlardan dolayı yaşadığı değişimi maske ve eldivenlerle saklamak zorunda kaldığından bahseder. Zaten hayatı elinden alınmıştır. Sistemden intikam almaya karar vermiş, böylece harekete geçmiştir: “Sembollere anlam kazandıran insanlardır. Bina nasıl bir sembolse, onu yıkma eylemi de bir semboldür. Tek başlarına semboller anlamsızdır ama yeteri kadar insanla bir binayı havaya uçurmak dünyayı değiştirebilir.” der ve yakacağı ateşin halkı uyandıracığını düşünür.

Ardından Ever Hammond’a, “Bize adamın kendisini değil, savunduğu fikri unutmamamız söylendi. Çünkü bir insan başarısız olabilir. Yakalanabilir, öldürülebilir ve unutulabilir. Fikirlerin gücüne bizzat şahit oldum. Fikirler adına öldürülen ve fikirleri savunurken ölen insanları gördüm. Yalnız, bir fikri öpemez, ona dokunamaz veya onu tutamazsınız. Fikirler kan ağlamaz, acıyı hissetmezler.” der ve böylece duygulara, insani tarafların da ayakta tutulduğunda iyiliğe erişileceğine dikkat çeker.

“Aynaya baktığınızda suçluluk duyuyorsanız gerçekleri öğrenmişsinizdir. Gerçeklerin gücünü bildiğim sürece kâinatı bile fethedebilirim.” diyerek herkesi bir yüzleşmeye ve kendinde yatan potansiyeli keşfetmeye çağırır.

Ve son söz yine filmde olsun: “Yeryüzündeki tek gerçek mutluluk, kendi sahte kimliğimizin zindanından kaçabilmektir.”

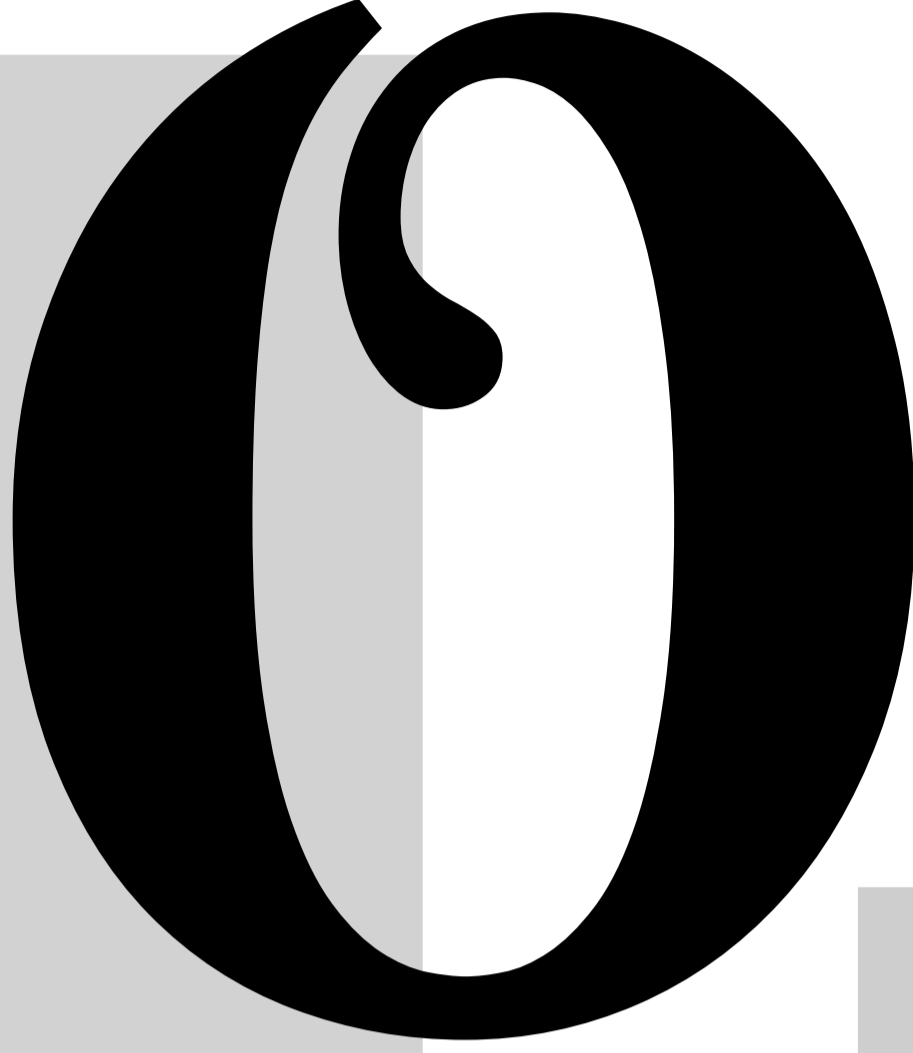
Herkes kendi “Zindan Adası”ndan bir an önce kurtulma, empati yeteneğini aktive etme, her yerde gördüğümüz kötülüğün karşısında iyilikle direnme gücünü tekrar kazanacak bir hayat dilerim.

-Ve bir kadın ağlamakta
Çıplak elleriyle avuluyor
Gözyaşlarını yağmurda
Toprak kokan sokaklar kalın kadın sesi
Yağmurun birde
Buruk tadı genzinde
Gözyaşının
Aldı başını avuçlarını akşama doğru
Ateşi alında uykuya çekilmiş düşleri
Yanmakta
Varırken toprağa aydınlanan ses
Taşıdı saatini uçuruma yanında.

BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANINDA KOLEKTİF KÖTÜLÜK

Ayrı ayrı birer ahlaksız olan insanlar, toplu oldukları zaman namuslu kişiler olurlar.

Montesquieu

Osman Tünç

Harper Lee / Bülbülü Öldürmek

Edebiyat yeri geldiğinde bir tedavi yeri geldiğine bir isyandır. Yeri geldiğinde ise vicdanıdır insanlığın. Karşısına dikilir ve en derine attığı ayıbını, kötülüğünü vurur yüzüne. Kimi zaman esip gürleyerek yapar bunu. Kimi zamansa usul usul, onu sükunetiyle çıldırtarak. İşte Harper Lee, Bülbülü Öldürmek isimli o muazzam romanında böyle vuruyor yüzlerine, siyahileri ikinci sınıf insan olarak görenlerin kötülüğünü.

1960 yılında yayımlanan romanda yazar, çocukluğunda tanık olduğu bir olayı anlatır ve kolektif kötülüğün nerelere kadar varabileceğini gözler önüne serer. Tek başınayken gerek korku gerek toplumsal baskı yüzünden içindeki kötülüğü bastırmak zorunda kalan insanın bir kitleye dahil olduğunda ne kadar pervasızlaşabileceğini gösterir.

Tarihte sık sık rastlanan kitlesel kötülüğün bir örneğini veren yazar bunu öyle bir üslupla anlatıyor ki okuyucunun yüzünün kızarmaması, içinin kaynaması neredeyse imkânsız. Bir akşam yeli gibi usulca ama içe işleyerek insanlığın kitlesel kötülüğünü yüzüne vuruyor.

Kitabı okurken sık sık, aslında Maycomb Kasabası'nın dünyayı, Maycombluların ise insanlığı temsil ettiği düşünüyor ve yazarın "Sen, sevgili okurum, aslında sen de çok iyi biri sayılmazsın. Bu yazdıklarımı kendini dışarıda tutarak okuyorsun ama sen de en az Maycomblular kadar kötüsün." dediğini duyuyordum. Kitabın bir çocuğun gözünden yazılmış olması da ayrıca vurucuydu.

Romanda dikkati çeken bir diğer şey ise kitleye dahil olup kötülük yapan kişinin vicdanını daha kolay rahatlatılabileceydi. Herkes onunla aynı şeyi yapıyorsa demek ki bu "kötü bir şey" de olsa aslında iyi olabilir. Mesela hırsızlıkla suçlanan bir siyahiyi bütün kasaba suçluyorsa ve ellerindeki tek kanıt adamın siyahisi olması ise bu elbette ki ahlaki bir kötülüktür. Fakat herkes hırsızlığı onun yaptığını söylüyorsa - o tek kanıtı dayanarak- belki de gerçekten öyledir ve o adam cezalandırılmalıdır. İşte bence insanı kitlesel kötülüğün bir parçası olmaya ikna eden en büyük etken de bu, vicdanını rahatlatılabilecek nedeni daha kolay bulmasıdır.

Eğer kitabı henüz okumadıysanız ya da tekrar okuma niyetindeyseniz, taze yaraların açıldığı şu günler en müsait zaman bence. Harper Lee ile tanışmak ya da tekrar bir merhaba demek hepimize iyi gelecek.

Duran Emre Kanacı | *Katran*
Öykü

Köpek, bir öğle vakti uzaklardan zayıf bir düdük sesi duyuyor. Tüylü kulaklarını havaya dikeyyor. Güneye, tarlaların ötesine birkaç kez havlayarak köşesine dönüyor. Dişlerini sıkıyor, huzursuzlandı. Sahibesi kulübenin merdivenlerinden indi, lastik çarıklarını sürte sürte ön bahçede yürüyor. Cak, cak, cak. Köpek, bu suni sesi işitmekten hiç hoşlanmıyor. Bu çarıklar yeni. Kasabaya mütefavit zimbırtılar getiren gürültülü, paslı bir kamyonetten, on koçan mısır karşılığında alındı. Paslı kamyonet ve ona benzeyen mekanik binekler; büyük tekerlekli, kara dumanlar saçan bu kirleticiler, köpeğin adını koyamadığı, bizim ise kötücül dediğimiz bir şeyler taşıyor, belli. Köpek her ayın son günü kasabaya giren paslı kamyoneti bekliyor, içindekileri süzüyor. Biliyor ki saydam şişelere doldurulmuş haşere zehirleri hayvancıkların canını ne kadar hızlı alıyorsa; fosforlu kapacaklar, dondurulmuş fabrika yağları da insancıkların canını azar azar eksiltiyor. Bunu bizler göremiyoruz, ama köpek seziyor.

Sahibesi kümeden birkaç yumurta topladı, köpeğin önünde duruyor. Eteri ilikleriyle beraber sıyrılmış bir tepsi kemiği toprağa döküyor. Köpek kuru kemiklere dadanıyor. Kadın, hayvanın başını okşamadan eve dönüyor. Cak, cak, cak. Sahibesinin ayağındaki lastik çarıklar kasabalının kulağını tıkadığı bir lakaytlığı, bir yozlaşmayı bağılıyor.

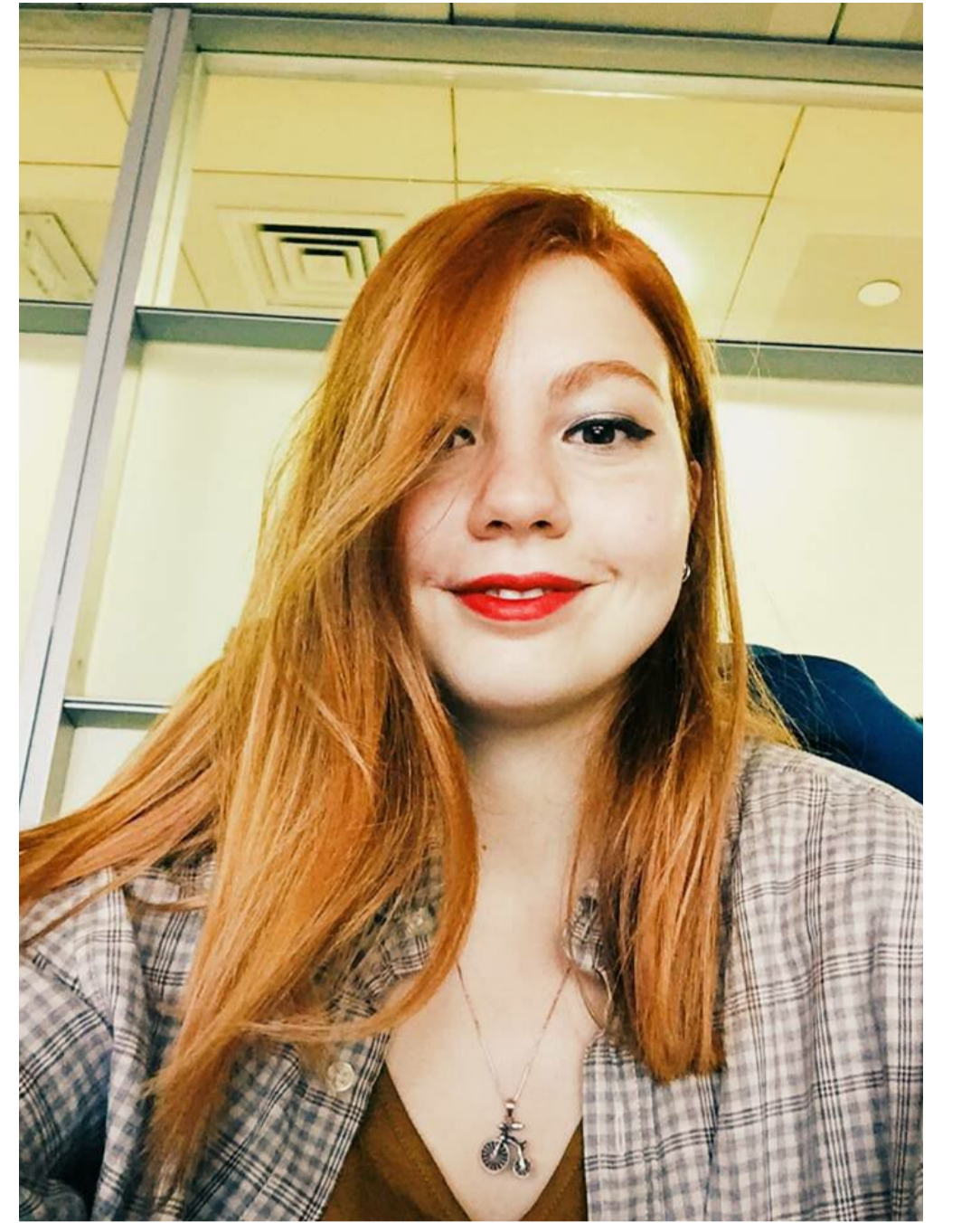
Yaşlı köpek, doğma büyüme vatandaşı olduğu kasabada bir şeylerin değiştiğinden hayıflanadursun, sahibesi gözüne hoş gelen iki entarisinden birini üzerine geçirip ezanla beraber yola düşüyor. Birkaç kasabalıyla, fırının önünde bekleyen minibüse atlıyor. Kilometrelerce ötede bir fabrika açılışına davetliler. Birkaç saate varıyorlar; bir hoş müzik, izzeti ikram... Sahibenin bıyığı terlemiş yeğeni helallik alıp içeri giriyor. Meydan, gözleri yaşlı şükürgüzar bacılarla dolu. Kocaları ise kiremit duvarların öbür yanında, yevmiye hasretiyle düdüğün ötüşünü bekliyorlar.

Belediye reisi kürsüye çıkınca bir grup talebe, üfledikleri tulumları kenara bırakıyor. Saygıdan mıdır ne, çıt çıkmıyor. Belediye reisi ellerini arkaya bağlayarak konuşuyor. “Modern dünya, sanayi çağı, hız” diyor. Hâlbuki sahibenin yeğeni ve onun gibi birçoğları, ustalarını çiraksız bıraktı. “Darboğaz, ekmek kapısı, kurtuluş” diyor. Hâlbuki bu sene de ne kasabaya ne vilayete tohum geldi, tarlalar yine ekilemedi. Belediye reisi fabrikatör beyefendi ile el sıkışıyor. Beyefendi tafra atıyor. El ele işaret veriyorlar, alkış kıyamet arasında fabrika düdüğü ötüyor.

Devasa kazanlarda katran çoktan kaynadı, ince borularla fabrikanın her bölümüne dağıtılıyor. Aynı katran, irili ufaklı kalıplarda kâh tekerlek, kap kacak oluyor, kâh lastik çarıklara dönüşüyor. Hepsinin ardında sert kokulu; solunmaz, dokunulmaz bir artık kalıyor. Bu kokuyu bizler alamıyoruz, ama köpekler seziyor. Kasaları bu artıkla dolu siyah bir kamyonet, fabrikadan sessizce ayrılıp dağ yolundaki kasabaya yollanıyor.

Köpek, bir öğle vakti uzaklardan zayıf bir düdük sesi duyuyor. Sivri burnunu havaya dikeyyor. Kulübenin güneyindeki patikadan, eskinin mahsuldar tarlalarını besleyen akarsuya koşuyor, huzursuzlandı. Kömür karası bir mekanik binek, bir kirletici yaklaşıyor. Köpek yaşlı ama duyuları asla yanılmaz. Kamyonet kasasından akarsuya boşaltılan artığa havlayınca tanımadığı adamlar onu taşıyor. Köpeğin içini, adını koyamadığı bir his kaplıyor. Artık uzaklardan duyduğu her düdük sesinde sahibesinin lastik çarığını dişliyor.

Ceren Demirkılıncı

HOLDEN VS ALEX BİR ANTI KAHRAMAN KARŞILAŞTIRMASI

C

İçimizde türlü türlü benlikler var. Bu benliklerin birçoğu ise yaşadığımız şehirlerde birer anti kahraman. Düşünün bir bardasınız. Gün sonu kapanışı. Bir eliniz kulağınızın arkasında, çalan şarkıya dikkat kesilmişsiniz. Diğer elinizde bir sigara. Bütün gün ne yaptığınızı sorguluyorsunuz. “Ne yaptım ben?”, “Orada o tepkiyi neden verdim?” Çünkü her sorgulamayla birlikte, bir anti kahraman daha çıkıyor içimizden. Bin bir suratız hepimiz. Hepimizin şeytanları var ve bu şeytanları serbest bırakırsak bizim de Holden ya da Alex gibi olabilme ihtimalimiz var.

Çavdar Tarlasında Çocuklar romanında J.D. Salinger, Holden’ın ergen yaşlarından başlayarak okuyucuya karakterin dış dünyada anlaşılama çelişkisini gösteriyor. Bu kitap, yazarın ilk ve tek romanı. Holden’ın ağzından olan o samimi dil, bizim karakterle özdeşlik kurmamızı da sağlıyor. Salinger, içimizdeki Holden’a sesleniyor.

Holden’ın üzerinden anlatılan kitapta, yetişkinlerin dünyasına olan isyan çok içten. Çünkü hangi yaşta olursak olalım, Holden gibi biz de dünyaya kızıyoruz. Çocukluk ve gençlikte ailemiz ve okulumuz üzerinden dile getirdiğimiz bu yakarış denklemi, büyüdüğümüzde karşımıza, faturalar, aşklar ve ihanetler olarak çıkıyor.

Bakın şimdi size Holden’ın kısa sürede başına gelenleri anlatayım. Roman, Holden’ın okuldan atılması ile evden uzaklaşması arasında geçen sürede başına gelenler üzerine kurgulanmış. Holden evveliyatında da iki kez okuldan kovulmuş ve üçüncü kovulmasında artık ailesiyle yüzleşmek istemediği için oradan kaçıyor. İlk başta okuldaki tarih öğretmenin yanına gidiyor. Fakat orada hocanın tavırlarını rahatsız edici buluyor.

Buradan da ayrılıyor, öğrenci yurduna geçiyor. Öğrenci yurdunda da arkadaşlarıyla tartışıp orayı da terk ettikten sonra, otel odalarında ve sokakta yaşamaya başlıyor. Burada gözlemler yapıyor. Holden’ın kadınlara bakış açısı ve ikiyüzlülükten bıkan haklı tavrı bizi onun isyanında gökyüzüne doğru yumruk sallamaya itiyor.

Bu isyan ya da bıkkınlık düşüncesi de tanıdık değil mi? İster evde, ister okulda, ister sokakta. Aslında hepimiz, istesek Holden gibi bir gün geçirebiliriz. Fakat Holden kadar cesur muyuz? Toplumdan dışlanmaya hazır mıyız? İşte bu yüzden Holden tepeden tırnağa bir anti kahraman.

Holden'in büyüme sancılarını anlıyorum. Birey olmak sancılı ve uzun süren bir süreç. Bizler, bir ömür boyu birey olmaya çabalıyoruz. Ve tamamlanamadan ölüyoruz. Ya da tamamlanıyor muyuz acaba? Biz yaşayanlar tünelin sonunu bilemeyiz ki. Ama Holden'ın öyle biri olduğunu düşünmüyorum. Holden, sorgulayan biri, neden sonuç bağlamları arasında yaşayan bir zihin. Holden toplumun bastırmak istediği biri. Etrafını sorguluyor, bu da ortaya absürt detaylar çıkarıyor. Bu onu hem yaşlıları hem de tüm dış dünyada bir kara koyuna dönüştürüyor. Holden, gerçekten iyi kurgulanmış bir romanın, argoyu kullanımından tavırlarına kadar iyi incelenerek yazılmış, bir ergen karakteri.

Bir de şimdi size başka birinin, yani Alex'in başına gelenleri anlatayım. Ama önce Burgess'ten biraz bahsetmek isterim. Otomatik Portakal, Burgess'in en bilinen eseri diyebiliriz. Yazar bu kitabı yazmaya karar verdiğinde kendisine beyin kanseri teşhisi konmuş ve az bir ömür biçilmiş. Fakat şaşırtıcı şekilde bu yazarı daha da üretmeye itmiş ve kendisi ölmeden önce beş tam roman yazmış, biri de yarım kalmış. Fakat sonra ona konan bu teşhisin yanlış olduğu ortaya çıkmış. Fakat bu hız ve kaliteli üretim yazarın ünlenmesine yetmiş. Otomatik Portakal, ilerleyen zamanlarda Kubrick tarafından sinemaya uyarlanıyor. Film de kitap kadar kült hale geliyor. Kubrick'in uyarlaması olan film, daha sonrasında şiddet eylemlerini beslemesi üzerine kaldırılıyor ve 1995'e kadar yasaklı kalıyor. Bu yasağı ilginçtir ki, Kubrick istemiş. Ayrıca kitaba ve yazara dair bir not daha bırakmak isterim Alex'i anlatmadan evvel. Yazar kitabı yazarken 1961'de gerçekleştirdiği Sovyetler Birliği seyahatinden etkilenmiş ve buradaki gözlemleri ile Alex'in totaliter dünyasını yaratmış.

Kitabın ilk baskılarında Alex'in büyüdüğü bir dönem yok ve bence böylesi Alex'in varoluşsal yolculuğunu daha güzel kılıyor. Alex ve arkadaşlarının kendi aralarında geliştirdikleri argo Slav dili çok gerçekçi. Bizim de onların arkadaşlığının bir parçası olmamızı ve oradaki şiddetle kendimizi ya da içimizdekileri bağdaştırmamızı sağlıyor. Burgess birçok dile hâkim bir yazar. Bu yüzden buradaki kelimelerle yaptığı o yinelenen büyüler harika. Alex isminde bile Latince bir oyun varmış mesela.

Yazar, kitabın başlarında Alex'in ağzından, "Tüm hayvanların en zekisi, iyiliğin ne demek olduğunu bilen insanoğluna bir baskı yöntemi uygulayarak onu otomatik işleyen bir makine haline getirenlere kılıç kadar keskin olan kalemimle saldırmaktan başka hiçbir şey yapamıyorum..." diyor.

Kitapta Alex, hepimizin kendi hapishanemizde yatan, o endipsiz kuyumuzdaki bizi, hani arada ortaya çıkan ve barışamadığımız yanımızı temsil ediyor. “Aa eyvah, yerinden çıkmış”, dediğimiz, korkabileceğimiz yanımız. Burgess, her ne kadar özgür irade kavramına değinse de, aslında totaliter rejimi destekleyici bir dil de kullanıyor. Belki bunu yaparken sistemi içerisinden eleştirmek ve göstermek gibi bir bakış açısı yakalamış olabilir.

Alex, kitabın başından ilk yarısının sonuna kadar artan bir ivmeyle kötüleşiyor. Adeta kötülüğe dair bir tirad atıyor kitabın ilk yarısında. Alex ve arkadaşları araba çalıyor, adam dövüyor, ev yağmalıyor, oradaki kadına tecavüz ediyorlar. Ve, toplumdan dışlanmalarıyla birlikte bu kötülük zamanla hazza dönüşüyor. Hepimiz her gün kafamızda birilerini öldürüyor ve sinirimizi, nefretimizi, hayal kırıklarımızı en derine gömüyoruz elbette ama Alex ve arkadaşları bu kötülüğü en üst noktalara taşıyorlar.

Bir soygun esnasında arkadaşları Alex'i satıyor ve Alex 14 yıl ceza alıyor. Hapishanede kendisine bir teklif yapılıyor. Kabul ederse hapishaneden çıkacağı söyleniyor ve Alex' in bunu kabul etmesiyle birlikte üzerinde Ludovico Teknik'i denenmeye başlıyor. Tedavi boyunca ekip Alex'e “Beethoven'ın Dokuzuncu Sonatı” eşliğinde şiddet eylemleri gösterip onu şartlandırıyor. Bu şekilde Alex kötü bir şey düşündüğünde ya da eyleme geçmeyi denediğinde kusuyor, kendini hasta hissediyor. Yani en ufak bir kötülüğün aklına gelmesi bile midesinin bulanmasına neden oluyor. İşte tam olarak burada, artık Alex'in özgür iradesinin elinden alındığı bölümler başlıyor. Başına bununla ilgili olaylar geliyor ve Alex onlarla bir bir yüzleşiyor.

Kitabın tamamlanmış baskılarında Alex, bir yetişkin ve evlenmeye hazır bir birey, sıradan birine dönüşmüş, sistemdeki herhangi bir çarktır. Arızalı değildir artık. Burgess hepimizin sistem tarafından her gün nasıl törpülediğimizi sarsıcı bir şekilde bizlere anlatmış ve yazar kendi fikirlerini katı bir şekilde aktardığı bir finale de romanını bitirmiştir.

Holden da Alex de hepimizin içinde var. Hatta içimizde daha nicesi var. Cesaretimiz olduğu müddetçe de onlarla tanışmaya devam edeceğiz. Unutmayın, onlarla karşılaşınca onlara iyi davranın. Onlar, bizim bir parçamız, ruhumuzda varlar. Ve iyi davranmazsak canavarlaşabilirler.

Gülhan EROĞLU

VAVEYLA

Öykü

'Bir şeyler oluyor. Daha önce hissetmediğim şeyler. Kâbustan ibaret olsun istiyorum tüm bu olanlar. Açayım gözlerimi, derin bir oh çekeyim. Sonra yeniden dalayım uykuya.'

Nasıl güzel bir sabaha uyanmıştım oysa. Yeşil üstüne kırmızı çiçekli elbisemle selam vermiştim güneşe. Bugün daha mı parlaktı ne? Ayaklarımın dibindeki kireçli beyaz toprağa yaralarımın ak sakızlar akmişti. Aktıkça tazelenmiş, tazelandikçe elli yedi yaşım şapkasını çıkarıp gururla tebessüm etmişti. Yara dediğime bakmayın, gövdemdeki her çizik var oluşumun imzasıydı. Ah, son sabahım olduğunu bilsem -kim bilebilir ki?- erkenden uyanır, narin parmaklarıyla bedenime dokunan efsunlu yaz esintisinin başımı bir kez daha döndürmesine izin vermez miydim hiç?

Çeşme yarımadasında içi yavaş yavaş küllenen bir sakız ağacıyım. Gamsız görünüp kendi kendini yiyip bitiren insanlar gibi... -Böylelerine göre acıyı ve gözyaşını gizlemek bir çeşit nefsi müdafaadır. Ancak başkalarına karşı dikkatle savunulan nefis, bizzat kişi tarafından bölük pörçük edilebilir- Yangın helikopteri az önce başımın üstünden kuş gibi uçup gitti, duymadı vaveylamı. Dışım yeşil, dışım çiçek ya göremedi içimdeki nârı. Vaveyla...İlk duyduğumda, hüznü bir şiir adı gibi, demiştim. Haykırış demekmiş, payıma yaşamak ta düşmüş.

Her dem yeşil yapraklarım daha bu sabah rüzgârla oynaşyordu. Dallarına tüneyen kuşlarla el ele verip bağır çağır şarkılar söylüyorduk. Kuşlarındilini bilmeden birlikte yaşamamanın, anlaşmanın sırrını bulmuştuk. Aynı güneş ısıtıyordu nasılsa hepimizi. Aynı yağmurun suyundan içiyorduk. Bilemezdik bedenimizin yalnız yuva değil, mezar da olabileceğini.

İçim ateş, içim tıka basa kor. Şu cam parçasını güneşin altına koyup gidenin yüreği peki? Yerinde mi, söküp atılmış mı yıllar evvel bir kör kuyuya? Nasıl güneş celladım olsun bunca sene basmışken beni bağrına? Siz hiç toprağın metrelerce altındaki köklerinizin ağıtını işittiniz mi? Son işittiğiniz şey o ağıt olurdu. Acı öyle bir kaplardı ki içerinizi, sinir hücrelerinize dek hissederdiniz.

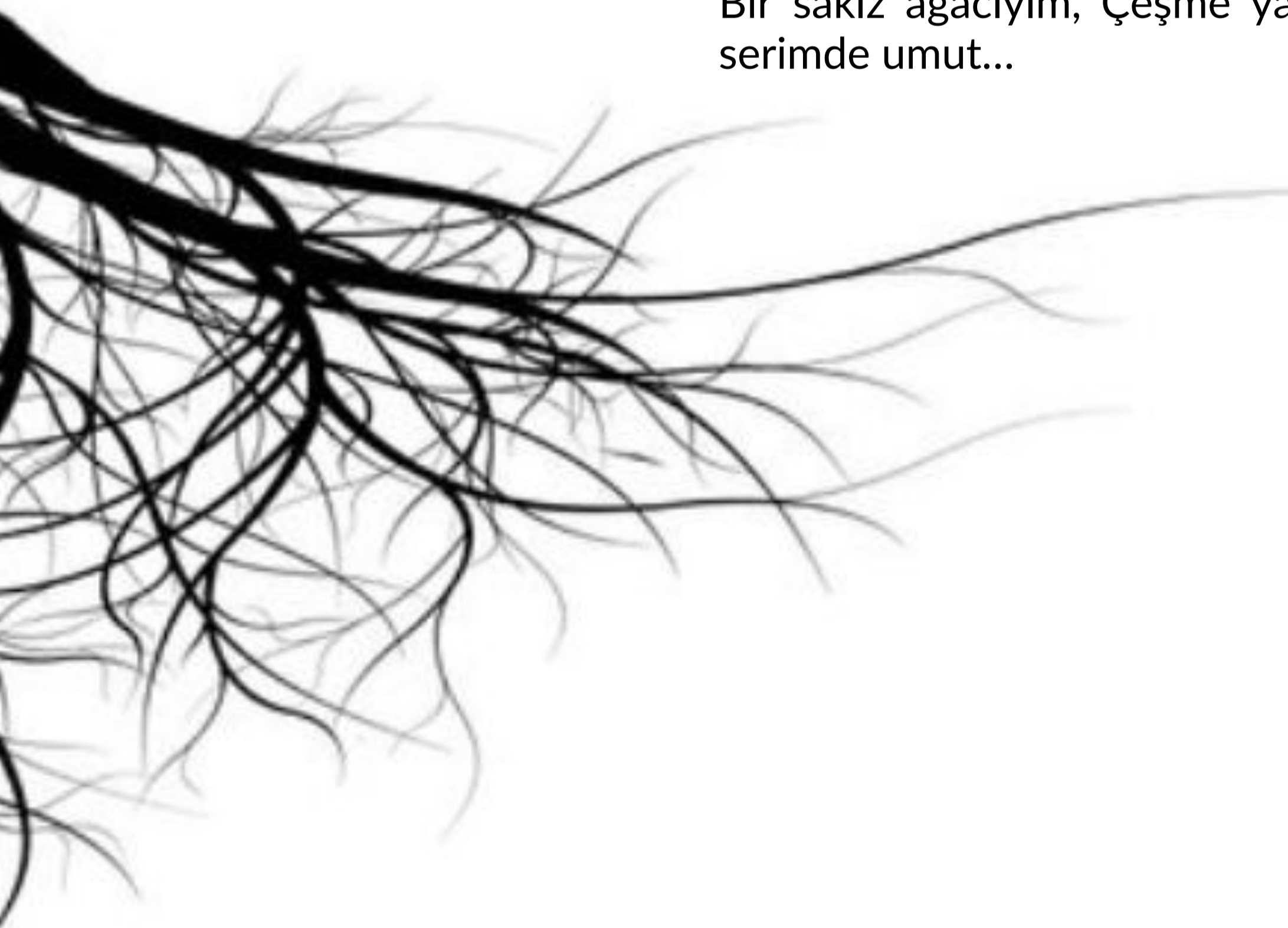

Yapraklarımın kof bedenime dayanamayıp ak sakızlar üstüne düştüğünü, dallarımın karalar bağlayıp çatırdadığını görerseniz ağlardınız. Sahi ağlar mıydınız? Utanmaz mıydınız gözyaşlarınızdan? Sözelimi bir şehir ağlasa, diner mi bu yangın?

Olsa olsa yüzyıllık uykudaki vicdanlarınız şöyle bir kıpırdar.

Güneşimdilerde pılı pırtıyı toplamış tepeleri kızıla boyamıştır. Çoktan kora dönmüştür koyu kırmızı çiçeklerim. Onların yerine, ateşin değmediği köklerimin birinden yeniden doğmak umudu yeşerecek. Çiçeklenip büyüyecek körpe bedenim. Belki o zaman Zümrüdüankakuşu konardallarına, hikâyesini anlatır bana, hemhal oluruz. Gövdeme apak alnını dayayıp ona kadar sayan bir çocuğu seyre dalarız beraber.

Bir sakız ağacıyım, Çeşme yarımadasında. İçimde ateş, serimde umut...

Nur Yüksel Öztürk

Hannah Arendt ile Kötülüğün Sıradanlığı Üzerine

Kötülük sorunu felsefe tarihinin en köklü başlığı olarak karşımıza çıkarken çağın her türlü edebi, toplumsal, kültürel ve politik ortamının da izlerini taşır. Kötülük kavramının sözlük anlamı; "kötü olma durumu, zarar verecek davranış, eylem ya da söz" dür. Ancak modern dünyada kötülük insanın elinde şekillenmektedir. Hal böyle olunca, kötülüğü sanık koltuğuna oturtan modern bakış açısı ona suçlamalar yöneltmekte. Arendt ise bu kavrama yönelik analizleri neticesinde kötülüğün sıradanlığını ortaya koymayı başarmış bir siyaset bilimcidir.

Onun felsefesinde öne çıkardığı kötülük kavramı; döneminin siyasi yapısının etkisi altında gelişmiştir. Ve 20. yüzyılın en önemli eserlerinden biri olan Kötülüğün Sıradanlığı: Eichmann Kudüs'te adlı kitabını yazmıştır. Peki, Arendt'ın kötülük problemini ele almasını ve bunu felsefi bir sorun olarak işleminin nedeni neydi? Bu nedenlere kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Hannah Arendt, 1906-1975 yılları arasında yaşamış Yahudi kökenli bir Alman yurttaşdır. Heidelberg'de Martin Heidegger ve Karl Jaspers gibi önemli isimlerden felsefe dersleri almıştır. 22 yaşında sevgi kavramı üzerine yazdığı teziyle doktorasını vermeyi başarmış bir yandan da içinde yaşadığı toplumun politik olaylarına ilgisini gizleyememiştir. Felsefe de henüz erken döneminde kötülük ve onun doğurduğu sonuçlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Hitler önderliğindeki Nasyonal Sosyalist Parti'nin Alman olmayan ve büyük çoğunluğunu Yahudilerin oluşturduğu diğer etnik unsurların yok edilmesini ifade eden "Nihai Çözüm" projesine tanıklık etmiştir. Arendt, bu ideolojinin hedefindeki etnik gurubun mensubu bir Yahudi olarak yaşanan dehşeti bizzat iliklerinde hissetmiştir. Ve kötülüğün sembolü olan Nazi kamplarının anlamından şu şekilde bahsetmiştir;

"Nazi kamplarının varlık amacı sadece insanları yok etmek değil aynı zamanda bilimsel tekniklerinde kullanıldığı bir ortamda insanın varoluşsal tüm bireysel etkinliğinin ortadan kaldırılması ve önemsiz bir nesneye dönüştürmektir. Bu kamplar insanı hayvanın dahi olmadığı dehşet verici bir şeye dönüştürmeye hizmet etmektedir. Pavlov' un köpeği aç olduğunda değil zil çaldığında yemek üzere eğitilen sapkın bir köpektir. Normal şartlar altında böyle bir deney başarılı olamazdı. Çünkü insan için kendiliğindenlik seduce özgürlük sorunu mevzubahis olduğunda değil aynı zamanda hayatta kalmak adına da kendiliğindenlik son derece önemlidir. Bu bağlamda tamamen ortadan kaldırılabilir değildir."

Almanya'da yaşanan eşitsizlikler, büyük sorunlar kötülüğü kaçınılmaz hale getirmiştir. Toplumun bu kötülüğe sessiz kalması hatta görmezden gelmesi ise onu sıradan bir duruma sürüklemiştir. Bütün bunların ortasında kalan Arendt (her ne kadar kendisine filozof denilmesini kabul etmese de) bir filozof olarak yaşadığı çağın çocuğuydu.

Bu yüzden Almanya'nın en kötü çağını yaşamış ve bu durum karşısında hayrete düşmüştür. Ona göre bu dönemde kötülüğün ayırt edici yanını din ya da metafizik temeller değil insan oluşturmuştur. Bu bağlamda Arendt insanlar nasıl kötülük üreten birer makineye dönüştü sorusunu siyaset felsefesine kazandırmıştır.

Hannah Arendt genel olarak kötülük kavramının yüceltildiğini düşünür. Çünkü, ona göre kötülük yüzeyseldir ve uygun ortamı bulduğunda hakimiyet kurabilir. Yargı yetisinin çökmesi kötülüğü doğuran en büyük özelliktir. Bir yönetim biçimi olan totaliter sistemin de kötülüğü desteklediğini ve insanı gereksiz bir nesneye dönüştürdüğüne inanır. Bu nedenle kötülüğün sıradanlaşması ve yapılması daha da kolaylaşacaktır. Nitekim o'na göre totalitarizm en büyük politik kötülüktür.

Arendt' in eserinde yargılanan kişi Adolf Eichmann adlı bir Nazi subayıdır. Yahudilerin toplama kamplarına naklinden sorumlu Otto Adlof Eichmann, 11 Mayıs 1960'ta yakalanarak İsrail'e getirilir. Kudüs Bölge Mahkemesi'nde on beş ayrı iddia ile suçlanır. Yargılama sürecinde kendini " Hayatım boyunca ne bir Yahudi'yi ne de Yahudi olmayan birini öldürdüm" diyerek savunur. Arendt için ilk çekici olan şey Eichmann'ın kesinlikle yaptığı şeylerde sorumluluk almaması ya da sorumluluk hissi duymamasıdır. Bu bağlamda mahkemede birçok kez suçsuz olduğunu ve bütün suçun emirleri veren Hitler' de olduğunu ifade etmiştir. Onun gerçekten bir insanı elleriyle öldürdüğü hiçbir zaman kanıtlanamadı. Ancak onun yaşadığı en büyük suçlama zaten Yahudi Soykırımı'nın mimarlarından biri olmaktı. Arendt, Eichmann davası sürecinde yaşadığı ikinci şaşkınlık Leonard Cohen' in şiirsel anlatımında şu şekilde bizi karşılar;

Adolf Eichmann'a ilişkin bilinmesi gerekenler;

Gözler.....normal

Saçlar.....normal

Kilo.....normal

Boy.....normal

Belirgin özellikler.....yok

Parmak sayısı.....on

Ayak parmağı sayısı.....on

Zeka.....normal

Ne beklemiştiniz?

Uzun tırnaklar mı?

Devasa azı dişleri?

Yeşil tükürük?

Delilik?

Hannah Arendt'a göre kötülüğün sıradanlığı toplumsal bir sorundur. İçerisinde itaat ve emiri gizler. İnsanlar kamusal hayatta her türlü eylemi yapmaya hazır hale gelmiş birer makinedir. Eichmann, yasalara bağlı bir vatandaşın görevi olarak gördüğü şeyleri yapmış, ayrıca emirlere göre hareket etmişti. Böylelikle Eichmann yaptığı tüm işleri hukuk ve bürokrasi içerisinde emir komutaya dayanarak yaptığının altını çizmektedir. Arendt felsefesinin temeli de bu yüzden yargı yetisi ve eyleme dayanır. Ona göre politika, yönetim değildir. Politika bir aksiyon, bir eylemdir.

Eichmann davası üzerinden Arendt, sıradan insanın bürokratik alanda nasıl canavara dönüştüğünü anlatır. Hatta Eichmann sanıldığı gibi aksine şeytansı bir kişiliğe sahip değildir. Arendt'a göre Eichmann iyi ya da kötü bir amaç gütmeksizin sadece verilen emirlere uymuştu. İşin daha da kötüsü Eichmann'ın Yahudilerle bir sorunu yoktu. Arendt' e göre o da sıradan apolitik biriydi. Özgür iradeyi reddeden bir birey olmaktan öteye gidememişti. Ancak bu reddediş kötülüğün sıradanlığını doğurmuş ve onu meşru hale getirmiştir. Ve kendi kararlarını alamayacak olan insanlar sorumluluk da almayacaklardır. Eichmann ve onun gibiler sadece işinin kölesi olabilirdi. Onlar için önemli olan tek şey emirlerdi ve onlar çarkın küçük dişlerinden başka bir şey değillerdi. Arendt bu durumu şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Yapılan eylemlerin tartışılmaz kötülüğüne dair en ufak bir bilgi ve belirginlik görememekten ve bu sığılık karşısında şaşkına döndüm. İşlenen fiiller canavarca olsa da duruşma esnasında sıradan bir insan gibiydi. Bu bağlamda onda kötü ideolojilerin herhangi biri izi yoktu. Hem duruşma esnasında hem de polis sorgusunda göze çarpan tek negatiflik taşıyan şey aptallık değil düşüncesizlikti”

Antik Yunan Felsefesi'nde karşımıza çıkan adalet ve erdem kavramlarına karşılık Platon, "Tanrıların bile olmadığı bir yerde birini öldürmüyorsam, bunun sebebi nedir?" diye sorar. Bu soru karşısında cevap olarak insanın vicdan yetisinden bahsedebiliriz. Ancak Eichmann örneğinde gördüğümüz kötülük kavramı, vicdanını öldüren bir insanın vicdan yükünü hafifleterek her türlü kötülüğü yapmaya "hazır kıta" beklediğidir. Aslında kötülüğün sıradanlaşması insan eylemi ile zihni arasındaki kopuşuna bağlıdır.

Arendt'a göre Eichmann'ı motive eden onu kötülüğe iten gayet insancıl şeylerdi; kariyerini ilerletmek, işinde kendini ispatlamak gibi oldukça sıradan düşünceler idi. Zaten bir kişinin ahlaki değerlere sahip olması için yaptığı eylemlerin ne anlama geldiğini bilmesi gerekiyor. Eichmann örneğinde olduğu gibi insanın yaptığı eylemleri iyi ya da kötü olarak değerlendirmemesi, düşüncesizlik içinde varolması kötülüğün sınırlarını genişleten en büyük etken olarak karşımıza çıkıyor. Arendt buradan hareketle hem davaya hem de kötülük sorununa ilişkin düşüncesini "Hiçbir şey yaptıklarımızı düşünmekten daha önemli değildir" aforizmasıyla ifade etmektedir.

Sonuç olarak Arendt, Kötülüğün Sıradanlığı çalışmasında totalitarizmin modern dünyanın ortaya çıkardığı bir kötülük zemini olduğunu söyler. Ona göre hukuki kişiliği yok edilen biri ahlaki kişiliğini ve bireyselleşmesini de kaybeder. Çünkü sorumluluk toplumsal bir olgudur ve yurttaşlıkla ilgilidir. Arendt'a göre Eichmann kötülüğün en sıradan halidir. Her seferinde onun düşüncesizliğine dikkat çekmiştir; "Bir suçu olsaydı bu düşüncesizlik olurdu." cümlesiyle kötülüğün sıradanlığının ortaya çıkmasında düşüncesizliğin yerini vurgulamaktadır.

Şahin Yaylak

Serim Düğüm

Şiir

Şimdi hangi omuza düşer tanelerim
Hangi el sızımı okşar
O taze bahar kokusu
Kimden eser serime
Ah sevgim
Sevgilim
Onca aşk
Serim düğüm çözüm
Çözmedim ömrümün kilidini
Ne manzum ne sonuç
Dizi dizi ağrılarım
Dize dize yalnızlığım
Sana yazmadığım güne meteor düşer
Susuzluğum Sina'ya çalar
Mektup tutmaz ellerim
Dedim ya serim
Çözümsüz düğüm
Dize dize dizerim hasretini
Vuslat mümkünü yok bir okyanus olur
Aklım çıkar
Çıkıkçı kar etmez
Ellerinden gayri
Ne lokman bilirim
Ne cana deva
Olamıyorsa gözlerini ver postaya
Bakar bakar onulur yaram
Sağalır kalbim
Bilirsin
Mektuba varmaz elim..

Beyza Nur Balcı

EDEBİ(HA)YATTA KÖTÜLÜK

İnsan, varoluş gereği; ten ve tin, kendi ve öteki, dişil ve eril, madde ve ruh paradokslarına hapsolmuştur. Süje sürekli olarak imge ve simge çatışmasında, aynada boşça bakar zatına. Evrende her şey zıttıyla var olurken, insanın yegâne olması us dışıdır.

İnsan psişik bir varlıktır ve onu en iyi anlayan sanat dallarından biri de edebiyattır. Edebi ürünlerin yaratıcısı olan insan, yaratımlarını yine kendi üzerinden yapar. Edebiyatta “einfühlüg” (özdeşleşim) ve “katharsis” (arınma) kavramları aracılığıyla yazar okura; “Ben, benim!” diye bağırır.

Metinler aracılığıyla okur kendini yalnızlıktan kurtarır ve yazarla aynı masaya oturur. Masadaki yemek edebi metindir, yem ise kurgu. Kurgusalılık ve oyunsuluk içinde karşılıklı bir satranç oyunu başlar. Satranç tahtasındaki siyah ve beyaz; insanın ışığı ve gölgesidir.

İyinin ve kötünün arasında insan bir ışık, bir gölge olur. İşte bu oyunda siyah da beyaz da, yazan da oynayan da aynolaşır. Tanrıçılık oynayan yazar, kurgusal kahramanla birlikte okurun geçeceği bütün yolları hesaplamıştır. Okur oyunun gerçek kahramanıdır, çünkü gerçek yaşamında cesaret edemediği ne varsa, edebi metinde yapabilir. Bu nedenle edebi metin tam bir sirk, lunapark ya da yerçekimsiz evrendir. Aynanın ardına geçen okur maskelerini bir bir atar, ötekiyi soyunur ve kendiliğe adımını atar. Edebi kurgunun labirentinde okur gölgesini kovalamaya başlar.

Yazarın kurgusunda kahramanla kendini özdeşleştiren okur, öykü kahramanının yazgıyla tepkimesini temaşa eder. Kahraman tehlikeli yollara saptıkça, okurun nabızı hızlanır. Ölüm, yasak, intikam, korku, kıskançlık, iktidar, delilik, devrim, şehvet, hiçbirisi okurun gerçekliğinde cesaret edemediği âdem elmasıdır. Ancak bu yerçekimsiz evrende öykü karakteri bu elmayı doyusuya yer; çünkü edebî cennetten kovulmayacaktır. Öykü karakteriyle birlikte hazla suçtan suça atlayan eli sopalı okur, kötünün hatta şeytanın ta kendisi olur. Öykünün başında şoku deneyimleyen, ortasında büyülenmeyi yaşayan okur, sonunda karakterle yer değiştirir. Özdeşleşmenin ardından, öykünün labirentinde artık son çıkış kapısı katharsistir. Okur labirente tek girip, ikircikli bir yapıyla çıkar. Uyandığında belleğin azmi ona; “İyi ki Hamlet ben değilim!” dedirtir. Halbuki yazarın yasak elmasını yemiş ve bundan haz almıştır. Edebi hazzın esrarında okur maskeli baloyu tamamlar.

Leibniz’ e göre; eğer Tanrı’ nın yarattıkları arasında kötülük de bulunuyorsa, bu onun bilgeliğinin işaretidir. Çünkü denklemde iyi de kötü de eşittir, yani kişinin meleği de şeytanı da kendisidir. Monad bu armoniden var olur. Psikanalizin ışık tuttuğu edebiyat, psikolojik bir varlık olan insanın alter-egosunu metinler aracılığıyla insana deneyimletir. Okur realitede kullandığı maskeleri, metinde deri değiştiren bir yılan gibi atar.

Goethe’ nin Mephisto’ su, Bulgakov’ un Woland’ ı, Dante’ nin cehennemi, Alice’ in aynalar evreni, Peter Pan’ in gölgesi, Shelley’ nin Frankenstein’ ı özgür ve kötüdür. Ancak insanı dönüştürücü güce sahiptir.

Edebi metin bizi bir uçurumun kıyısına, ölüme, öldürmeye, korkuya, suç işlemeye ve seçim yapmaya ittiği sürece güçlüdür. Karakterle empat, onunla birlikte sınınanma, onun yaptığı her şeyden tikslenme ya da haz duyma; okurda arınmayı sağlar. Bu kısa süreli muhakemeler bizi sorgulamaya ve gerçek yaşamda daha tutarlı davranmaya iter.

Şimdi, ey okur! Kıskançlığı Othello'yla, katil olmayı Raskolnikov'la, babayı öldürmeyi Hamlet'le, şeytanla anlaşmayı Faust'la, kendini aramayı Don Kişot'la, yabancılaşmayı Camus'la ve hatta Tanrı'yı öldürmeyi Nietzsche ile deneyimleyen sen değil miydin? Bunun sonucunda Gregor Samsa ile birlikte bir sabah dev bir böceğe dönüşmedin mi? İşte bu yüzden edebiyat kötüdür. Edebiyat bu denli sarsıcı bir kötülüğe sahipse, yazar ve şair şeytanın oğlu diyebilir miyiz? O zaman tüm öyküler deli saçması, tüm şiirler de şairin şeytanın boynuzundan yaptığı kalemle yazılmıştır.

Peki ama Tanrı insana da şeytana da kendi ruhundan üflemedi mi? İnsanın özü yaptığı seçimlerin bir sonucudur. Yolu, yolcu belirler. Zihinsel bir aktivite olarak yolda olmak ve aramak, en güzel kurgusal dünyada gerçekleşir. Yazar çizdiği yazgıda okura: "İkisini de dene tarafını seç." demektedir. O zaman sorarım size, "Şeytan bunun neresinde?". Bence İyinin ve Kötünün Ötesinde...

Telli sazdır bunun adı
Ne ayet dinler ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde
(...)

İçinde mi dışında mı
Burgusunun başında mı
Göğsünün nakışında mı
Şeytan bunun neresinde (Aşık Dertli)

Cansu Selçuk Çağlar

Sarkaç

Vicdan, siyahla beyaz arasında gidip gelen bir sarkaçtır. Yol gridir; ya siyaha çıkar, ya beyaza. Sarkacın durduğu yere göre, sen bazen süttten çıkmış ak kaşığıdır, bazen kara bir leke. Ya yere göğe sığdıramazsın kendini, ya batacak yer ararsın. Bazen kötüsündür, bazen iyi. Seni iyi bilse de tüm tanıdıkların, sen içindeki kötülükle er geç tanışırsın.

O zaman kırbaç gibidir sarkaç, kendine olan inancını dağıtmaya tek bir şaklama yetecekken o durmaz, devam eder. Sesleri duyacak, kendine acıyacak halin kalmayana kadar. Vicdanın terbiye eder seni. Sağlam çalışırsa kanunlara, kurallara ihtiyaç duymadan iyiyi, güzeli bulursun.

Adaletin terazisi gibi işler vicdan. Kurulu bir saat gibi, ne eksik ne fazla, herkeste aynıdır. 'Sende hiç vicdan yok mu?' diye soranlarla aradaki fark, içindeki kötülükle yüzleşmemiş olmandadır. Vicdanın kırbaçlarını hissetmiyorsundur. Kötülük seni ele geçirmiştir.

Terazinin şirazesini kaymış, saatin zembereği bozulmuştur; sarkaç gri ve siyah arasında gidip geliyordur. Fark edemezsin. Bir anda kötülüğe hizmet eder olursun. Zalimdir ruhun, katilsindir bundan böyle. Hayatın boyunca bir cana kastetmesen dahi, iyiliği boğarsın içinde. Eğer şanslıysan, iyiliği öldürmüşündür sadece ve bu senden gayrisinin şansdır aslında. Yok, eğer şanslı değilsen başka talihsiz kurbanların da olacaktır, demir parmaklıkların da.

Bu noktada insan iradesini devreye sokmak mümkün müdür? Asıl soru burada yatar. İyi ya da kötü olman tek bir ana bağlıdır, yalnızca bir an. Beyazda durduysa sarkaç, 'Nur indi.' derler senin için, siyahta kaldıysa içine şeytan girdi, bittin. Hayatındaki dengelerin sarsıldığı o anda, sarkacı beyazla gri arasında tutabilir misin? Bunu bile isteye başaranlar var elbet. Dengeleri şaştığında bile, kendini sarkacın yoluna devam etmesini sağlayacak şekilde sağlam tutabilen birileri. İyiliğin de, kötülüğün de içinde her durumda özgürce dolaşmasına izin veren birileri var.

Usunun da, kasının da dizginlerini elinde tutanları gözlemelisin. Tesadüf eseri bu beceriyi keşfedenler bir istisna olarak hep konu dışı kalacaktır ama bilinçli bir şekilde içindeki iyiliğe ve kötülüğe hükmetmek için pratik yapman gerek. Bir ömür boyunca hem bedenlen, hem ruhen ihtiyaç duyduğun gibi vicdanın için de egzersiz ve perhizin şart olduğunu bilerek yaşamalısın. Aç bırakmadan, ya da gereğinden fazla doyurmadan ki bir saat gibi şaşmadan tik tak, tik tak işleyebilsin. Vicdanına kulak verip, ihtiyaçlarını belirlemelisin önce. Kötülük de, iyilik de serbestçe dolaşmalı içinde; atardamarlar ve toplardamarlar gibi. Kirli kanı temize karıştırmadığın sürece özgürsün.

Sanat ve edebiyat bunun için var. Vicdanın mekanizmasını çalışır durumda tutabilmek için kullanmalısın yeteneklerini. Damarlarını açık tutan besinleri bulmak zorundasın. Hemen bugün, bunun üstüne düşünmeye başlayarak yola koyulmalısın. Kendin için, herkes için.

Bu yazıya ulaştıysan, edebiyata daha yakınsın. O halde George Bataille'e kulak vermelisin.

'Edebiyat ve Kötülük' ün hep yan yana durduğuna inanır. Salt iyiliğe yer veren bir dünya olamayacağı için, içinde kötülük bulunmayan bir edebiyatın da okura yavan geldiği iddiasındadır. Edebiyatın, insanın en karanlık hallerini tanıması ve bu tanışıklığın tehlikeyle yüzleşmeni sağladığını söyler. Tanıyıp, farkına varmanın, kötülükle mücadele edebilmek için atılacak en önemli adımı teşkil ettiğini düşünür. Shakespeare'in trajedileri ve Baudelaire'in 'Kötülüğün Çiçekleri'ne ulaşp, içindeki kötülüğe ayna tuttuğun vakit başlatırsın kendi yüzleşme sürecini.

Sarkacı görebilirsən, kontrol etmen de mümkün olur. Resimle, müzikle, tiyatroya ve sinemayla birlikte tanırısın kendini ve illaki edebiyatla döndürürsün dünyayı, kirli kanı temize bulaştırmadan.

Haluk ÇEVİK

MUTLULUK

Öykü

"Kalkacak uçak birazdan. Gözyaşları dökcek sevgili. Ancak ne o teselli edilecek ne de o uçağa binilecek.

Önce solmuş gül toprağa verilecek. Sonra karanlık tünelin ucuna yürünecek...

Mavi gök altında olacak tüm bunlar, Güneş altın mutluluklar saçarken. Henüz yapraklar sararmamış, heyecanlar solmamışken.

Yerini kedere bırakacak yolculuğun belirsiz heyecanı, terk edilmiş sevgilinin güzel yüzü. Güneş katlanamayacak bu uğursuzluğa daha fazla. Uçak çoktan ufkun ardına düşecek. Sevgili peri masallarında kaybolmuş hoş bir hatıra olarak kalacak."

Enola, karanlık tünelin ucundayken son bir kez arkasına dönüp aydınlık gökyüzüne baktı. İçini çekerek tünele girdi. Korkunç neon ışıkların belirli aralıklarla pürüzlü duvarlarına vurduğu, zifiri karanlık bir tüneldi burası. Kırmızı ve mavi ışığın yansımalarından duvarlardaki kelebek ve tavşan sembolleri seçilebiliyordu. Ürperten bir arya aynı duvardan yansıyor, o sembollerin hatıralarını taşıyan izler sunuyordu.

Enola önce kravatını gevşetti. Ayrılık susatmıştı. Diliyle kurumuş dudaklarını ıslattı. Dışarıda süren kaos, yağmurların ardına gizlenmiş sürünge bir göze emanetken; o pis tünelin susuz yollarını, yerin dibine, yolun sonuna dek yürümeye koyuldu.

'Ve' bağlaçları ile bağlandı karanlık yollar, gizemli semboller.

Ceketini çıkardı, ter içinde kalmıştı, suya hasretti. Bacakları titriyordu. İstemediği bir yolu adımlıyordu sanki. Tünelin aydınlık ucundan uzaklaştıkça - zifiri karanlık yolun ortasında - bir diğer uca yaklaşıyordu.

Dizlerinin bağı kesildi sonra, yalpalayarak yürüyordu artık. Duvarlara tutuna tutuna yürürken çıkardı gömleğini. Ve çırpılıyordu sürünürken. Son çırpınışlarla son ileriye atılışında tutuldu ellerinden. Pelerinliler kollarına girdiler.

"Kartınızı görebilir miyim efendimiz?" dedi içlerinden biri, tutup ayağa kaldırırken Enola'yı.

Avucunun içinde sıkı sıkıya tuttuğu buruşmuş kağıt parçasını pelerinlilere doğru uzattı. Kartın üzerinde büyük harflerle 'YALNIZLAR CEMİYETİ' yazıyordu. Yay şeklindeki bu yazının altında ise küçük ve italik harflerle, düz bir satırda 'dönüp dolaşıp varacağınız yer' yazılıydı.

"Cemiyete hoş geldiniz efendimiz," dediler, hep bir ağızdan pelerinliler. O anda kanatları belirdi Enola'nın. "İşittiğim aryanın sözlerini anlayan, bilen var mı içinizde?" diye sordu.

"Bir zamanların sadakatsiz kalplerinin ve ölümlü güzellerinin solup giden ruhlarına ağıt yakıyor. Ölümün ve aşkın öpücüğüyle uğurluyor onları. Geriye yalnızca kokusu kalıyor geçmişin."

"Ama siz merak etmeyin efendimiz; sonsuzluk, sonsuz karanlık boyunca sürekli bu ezgiyi, bu müziği işiteceksiniz. Onu yorumlamak için çok vaktiniz olacak. Şimdi günahlara battınız efendimiz, insansı zaafarla kirlendiniz. Solan ve biten bir devirde eskidiniz. Sonsuz kederin ihtişamlı bilgeliğinden mahrum kaldınız. Unuttunuz efendimiz, kirli insan zaafalarını yüceliğin asaletine değiştiniz. Aydınlığı yanlış yerde aradınız. Oysa aydınlık karanlığın ve hüznün ardına gizlenmişti," dedi bir pelerinli. Sonra bir diğeri söz aldı:

"Ben onun için çok çile çektim, pek bir şey elde edemediğim
Siz de benim için acılar çekin, sonunda ölümlü bir karanlığı bekleyin," dedi.

"Hiçlikte ve hiçliğe savrulan bir hiçim.

Kurtar beni oryantlizmin p.ç duygularından," diye yanıtladı Enola.

"Herkesin ona yalvardığı o savaş meydanında

Ben yalnızlığımdan güç aldım," dedi bir başka pelerinli.

"Sahibine deliler gibi aşık olduğu halde, kafesinin kapısını açınca uçup gidecek kuş gibisin.
Nasıl düşmeyeyim üstüne titremeyeyim," diye karşılık verdi Enola.

Pelerinliler sırayla konuşmaya devam etti:

"Yaşamın insana yaptıklarını söylemek istiyorum efendimiz. Ancak insanın insana ettiğini hatırlayınca, isyanı sanatların ardına gizlemek zorunda kalıyorum," dediler.

"Ölümlerini görmektense ölmeyi tercih ederdim

Ve onlar tarafından terk edilmemek için ortadan kaybolmuştum," dedi Enola.

"Çocuktuk bir zamanlar. Yanlış işler yaptık efendimiz. Oysa şimdi bir kişinin kalbini kıracağımıza bin kere kırılmayı yeğleriz.

Artık onlardan da bir şey istemiyoruz, hiçe saydıkları geçmişimize yarenlik eden günlere ihanet olur," dediler hep bir ağızdan.

Enola'nın kanatlarını alevler sardı, acının yüzüne yansımaları engelledi yine de. Karanlık tünel sonunda aydınlandı. Pelerinlilerin yüzleri alevlerin ışığında dans etti. Tüm kararmış yollar acının sunduğu aydınlığa teslim oldu. Son kez konuştu Enola, aryaya eşlik ederek:

"Mutsuz bir adam olduğumu anlamak neden bu kadar zor onlar için? Çok mutsuzum ben. Mutlu olmanın ne olduğunu bilemeyecek kadar mutsuzum. Hiç bilmediğim bir şeyi arzulayamam ki. Ben mutsuzluğu bilirim yalnızca.

Mutsuzlukta mutlu olan biriyim ben. Mutluluğu da onda ararım. Tabakaları vardır mutsuzluğun. Bazı kısımları diğerlerinden daha az mutsuzdur. Bazılarıysa mutsuzluğun dibine batmıştır. İşte bazen o diplerde gezerim, bazen de daha az mutsuz kısımlarda bulurum kendimi. Böyle anlardır benim mutluluklarım. Mutsuzluğa az düştüğüm vakitlerdir."

Böylece Enola'nın yanarken yaydığı, kör edici ışığında gözden kayboldular.

Bütün evrenin erdemli olmasını istiyorsun; ancak yeryüzünde erdemden başka bir şey olmadığında her şeyin o an yok olup gideceğini hissedemiyorsun.

Georges Bataille